

บทที่ 9

อาณาจักรโรมันอันศักดิ์สิทธิ์

ออสเตรีย แบรินเดนเบิร์ก - ปรัสเซีย

อาณาจักรโรมันอันศักดิ์สิทธิ์และอาณาจักรออสเตรีย

อาณาจักรโรมันอันศักดิ์สิทธิ์มีชื่อเต็มอย่างเป็นทางการว่า “อาณาจักรโรมันอันศักดิ์สิทธิ์แห่งประชาชาติเยอรมัน (The Holy Roman Empire of the German Nations)” อาณาจักรประกอบขึ้นด้วยรัฐต่าง ๆ มากกว่า 300 รัฐ มีเจ้าปกครองมากกว่า 200 องค์ เจ้า-ขุนนางเหล่านี้บางคนปกครองมากกว่า 1 รัฐ และมีเมืองอิสระ 51 เมือง รวมทั้งยังมีอควินอิสระที่มีดินแดนเล็กน้อยอยู่ในปกครองอีกเกือบ 1,500 คน รัฐที่ใหญ่ที่สุดของอาณาจักรคือ อาณาจักรออสเตรียซึ่งเป็นดินแดนของราชวงศ์แฮปสเบิร์ก มีประชากรประมาณ 10 ล้านคนที่อยู่ในเขตของอาณาจักร และอีกประมาณ 12-14 ล้านคนอาศัยอยู่นอกเขตอาณาจักร รัฐที่ใหญ่เป็นที่สองคือปรัสเซีย ซึ่งเมื่อสิ้นสมัยของพระเจ้าเฟรเดอริกมหาราชนั้น มีประชาชนเพียง 5 1/4 ล้านคน ต่อจากนั้นได้แก่รัฐบาวาเรีย และแซกโซนีที่มีประชากรประมาณ 2 ล้านคน และเฮนโนเวอร์ที่มีประมาณ 900,000 คน ยิ่งกว่านั้นเจ้าครองนครบางคนมีตำแหน่งเป็นเจ้าของดินแดนที่สำคัญๆ นอกอาณาจักร อาทิ ราชวงศ์แฮปสเบิร์กมีดินแดนมากมายนอกอาณาจักร ปรัสเซียเป็นเจ้าของปรัสเซียตะวันออก ดยุกแห่งโฮลสไตน์เป็นกษัตริย์เดนมาร์ก ซึ่งลักษณะการเมืองเช่นนี้สร้างความแตกแยก ความยุ่งยาก และง่ายต่อการแทรกแซงของต่างประเทศ

ทางการเมือง อาณาจักรโรมันอันศักดิ์สิทธิ์มีสภาพเป็นสหอาณาจักร หรือเป็นการรวมตัวกันของราชอาณาจักรขนาดย่อมและแคว้นเล็กแคว้นน้อย การรวมตัวดังกล่าวเป็นการรวมตัวแบบหลวม ๆ โดยจะมีการดำเนินนโยบายต่างประเทศร่วมกันเป็นประการสำคัญ ส่วนการ

บริหารการปกครองภายในของแต่ละแคว้นแต่ละราชอาณาจักรถือว่าเป็นเอกสิทธิ์ของผู้ปกครอง
แคว้นนั้น ๆ รัฐบาลกลางของอาณาจักรจะไม่เข้าไปแทรกแซง “จักรพรรดิ” เป็นองค์ประมุข
และเป็นผู้ปกครองสูงสุดของอาณาจักรโรมันอันศักดิ์สิทธิ์ ตำแหน่งจักรพรรดิได้มาจากการเลือก
ตั้ง ผู้ปกครองแคว้นต่าง ๆ ของหมู่รัฐเยอรมันตลอดจนทายาทมีสิทธิสมัครเข้ารับเลือกตั้งเพื่อ
ดำรงตำแหน่งจักรพรรดิ การเลือกตั้งกระทำโดย “คณะผู้เลือกตั้ง (Electoral College)” ผล
การออกเสียงของคณะผู้เลือกตั้งจะเป็นเสียงเอกฉันท์ ผู้แข่งขันจึงจะได้ดำรงตำแหน่งจักรพรรดิ
ดังนั้น จักรพรรดิของอาณาจักรโรมันอันศักดิ์สิทธิ์จึงมีอำนาจไม่มากนัก เมื่อจะดำเนินนโยบาย
การเมืองการปกครองใด ๆ จะต้องได้รับการยินยอมจากสภาของอาณาจักรเสียก่อน อย่างไรก็ตาม
ทั้งนี้ก็ขึ้นอยู่กับบุคลิกและความสามารถเฉพาะพระองค์ของจักรพรรดิเป็นสำคัญด้วย
นับจากสมัยกลางตอนปลายมา กษัตริย์แห่งอาณาจักรออสเตรียจะได้รับเลือกเป็นจักรพรรดิแห่ง
อาณาจักรโรมันอันศักดิ์สิทธิ์ และเมื่อออสเตรียเป็นรัฐที่มีอำนาจมากที่สุดในกลุ่มรัฐเยอรมันทั้ง
หมด จักรพรรดิของอาณาจักรโรมันอันศักดิ์สิทธิ์จึงมีอำนาจมากไปด้วยโดยปริยาย

รัฐสภาของอาณาจักรโรมันอันศักดิ์สิทธิ์ เรียกว่า สภาไดเอท (Diet) สภาไดเอทของ
อาณาจักรประกอบด้วยสภาย่อย 3 สภา คือ สภาอีเล็กเตอร์ (College of Electors) สภาเจ้าชาย
(College of Princes) และสภาเสรีนคร (College of Free Towns) ทุกสภาจะลงคะแนนเสียงแยก
จากกัน แต่ละเสียงจะไม่มีอิทธิพลต่อกันเลย ทุกรัฐทุกเมืองมีอิสระเสรีอย่างเต็มที่ที่จะตัดสินใจ
แต่เป็นที่น่าเสียดายที่เสียงเหล่านั้นในบางครั้งผูกพันอยู่กับอิทธิพลของต่างชาติ เช่น ฝรั่งเศส จะ
มีอิทธิพลเหนืออีเล็กเตอร์แห่งโคโลญ เป็นต้น สภาไดเอทจะมาประชุมกันเมื่อจักรพรรดิมีพระ
ประสงค์ นับตั้งแต่ ค.ศ. 1681 จึงได้มีการกำหนดแน่นอนลงไป ทว่าก็เป็นการเล่นเวลาโดยเปล่า
ประโยชน์ เพราะสภาไดเอทขาดกำลังที่จะบังคับให้จักรพรรดิกระทำการเป็นไปตามเสียงของ
สภา ในขณะที่เดียวกันสภาก็เป็นสิ่งแวดล้อมการดำเนินงานของอาณาจักร เช่น ถ้าเกิดสงครามและจักร
พรรดิจำเป็นต้องขอกำลังช่วยเหลือ แต่กว่ากองทัพจะรวบรวมมาได้ก็มักจะสายเกินการณ์ไปแล้ว
อย่างกรณีต่อต้านการขยายอำนาจของพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 ที่จักรพรรดิไม่สามารถรวมกำลังได้อัน
แสดงให้เห็นถึงความอ่อนแอและความไม่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของอาณาจักร

ถึงแม้ว่าจักรพรรดิจะไม่มีอำนาจอย่างแท้จริงเหนือรัฐใหญ่ แต่จักรพรรดิก็ใช้อำนาจ
ปกครองกับรัฐเล็ก ๆ อย่างเต็มที่และสามารถทำให้รัฐเหล่านั้นอยู่ในความสงบได้ จักรพรรดิใช้
อำนาจผ่านทางศาลจักรพรรดิ ตั้งอยู่ที่กรุงเวียนนา สมาชิกจะได้รับการแต่งตั้งจากจักรพรรดิ จักร

พรรคิได้ชื่อว่าเป็นผู้รักษาความยุติธรรมของอาณาจักร โดยทางทฤษฎีทุกรัฐมีสิทธิส่งเรื่องอุทธรณ์มายังศาลสูงสุดนี้ได้ แต่สิ่งที่เกิดขึ้นจริงนั้น ศาลจักรพรรดิไม่มีอำนาจแท้จริง บรรดาเจ้าผู้ครองแคว้นขนาดใหญ่ยังทรงอิทธิพลอยู่มาก

สภาพเศรษฐกิจและสังคมของอาณาจักร โรมันอันศักดิ์สิทธิ์ก็มีปัญหาเช่นเดียวกับการเมือง กล่าวคือจัดว่าอยู่ในสภาพขงกัน หลังจากสมัยรุ่งเรืองของสันนิบาตแฮนเซอาคิคและของตระกูลฟุกเกอร์แล้ว สภาพเศรษฐกิจของหมู่เยอรมันก็อยู่ในสภาพที่ถลำหลัง ถึงแม้ว่าในคริสต์ศตวรรษที่ 18 เมืองแฮมบูร์กยังเฟื่องฟูมีการค้าอย่างกว้างขวางกับอังกฤษและฝรั่งเศส เมืองไลป์ซิกเป็นศูนย์กลางการค้าที่สำคัญกับยุโรปตะวันออก แฟรงเฟิร์ตเป็นศูนย์กลางการเงิน เวียนนาเป็นเมืองที่ใหญ่ที่สุดของอาณาจักร รองลงมาเป็นเบอร์ลินและแฮมบูร์ก แต่ก็นับว่าด้อยกว่าประเทศอื่น ๆ ในยุโรป ประชากรเยอรมันภายหลังจากสงครามสามสิบปีลดลงไปมากซึ่งกว่าจะเพิ่มจำนวนได้เท่าเดิมก็ใช้เวลากว่าหนึ่งศตวรรษ การค้า การอุตสาหกรรม และการกสิกรรม พังพินาศ สภาพเหล่านี้ทำให้ต้องการรัฐบาลกลางที่เข้มแข็ง แต่รัฐบาลต่าง ๆ ที่มีอยู่ในสภาพที่อ่อนแอยากจน เส้นทางการค้าอยู่ในสภาพถลำหลังต้องอาศัยแม่น้ำเป็นสำคัญ และแม่น้ำที่สำคัญๆ ก็อยู่ในมือของพ่อค้าชาวต่างชาติ พวกฮิวเกอร์โนท์ หรือฮิวซังมิไซเยอรมัน ทั้งนี้เพราะคนเยอรมันนิยมนับถือคนมีวิชาความรู้และข้าราชการ ซึ่งเป็นลักษณะสังคมแบบเจ้าขุนมูลนาย พ่อค้าถึงจะร่ำรวยก็ยังเป็นที่ดูถูกของสังคม ถูกเรียกว่าชนชั้นต่ำ การค้าจึงเปลี่ยนมือตกมาเป็นของคนต่างชาติที่อาศัยอยู่ในอาณาจักร¹

รายพระนามกษัตริย์ราชวงศ์แฮปสเบิร์กผู้ดำรงตำแหน่งจักรพรรดิจักรวรรดิโรมันอันศักดิ์สิทธิ์

1. ชาร์ลส์ที่ 5 (Charles V ค.ศ. 1519-1556)
2. เฟอ์ดินานด์ที่ 1 (Ferdinand I ค.ศ. 1556-1564)
3. แม็กซิมิเลียนที่ 2 (Maximilian II ค.ศ. 1564-1576)
4. รูดอล์ฟที่ 2 (Rudolf II ค.ศ. 1576-1612)
5. แมทเทียส (Matthias ค.ศ. 1612-1619)
6. เฟอ์ดินานด์ที่ 2 (Ferdinand II ค.ศ. 1619-1637)
7. เฟอ์ดินานด์ที่ 3 (Ferdinand III ค.ศ. 1637-1657)
8. ลีโอโปลด์ที่ 1 (Leopold I ค.ศ. 1658-1705)

9. โจเซฟที่ 1 (Joseph I ค.ศ. 1705-1711)
10. ชาร์ลส์ที่ 6 (Charles VI ค.ศ. 1711-1740)
11. ชาร์ลส์ที่ 7 (Charles VII ไม่ใช่ราชวงศ์แฮปส์เบิร์ก ค.ศ. 1742-1745)
12. ฟรานซิสที่ 1 (Francis I ค.ศ. 1745-1765)
13. โจเซฟที่ 2 (Joseph II ค.ศ. 1765-1790)
14. ลีโอโพลด์ที่ 2 (Leopold II ค.ศ. 1790-1792)
15. ฟรานซิสที่ 2 (Francis II ค.ศ. 1792-1806)

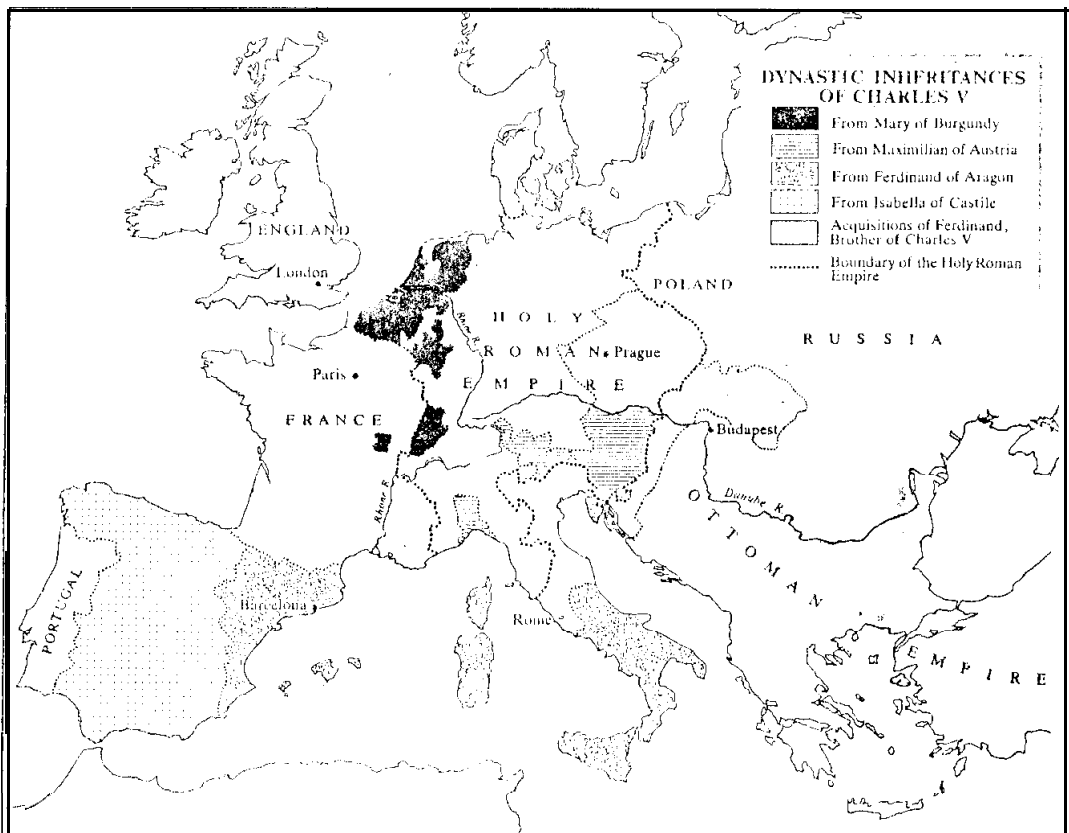
รายพระนามกษัตริย์ราชวงศ์แฮปส์เบิร์กปกครองอาณาจักรออสเตรีย

1. ชาร์ลส์ที่ 1 (ชาร์ลส์ที่ 5 แห่งอาณาจักรโรมันอันศักดิ์สิทธิ์ ค.ศ. 1519-1556)
2. เฟอร์ดินานด์ที่ 1 (Ferdinand I ค.ศ. 1556-1564)
3. แม็กซิมิเลียนที่ 2 (Maximilian II ค.ศ. 1564-1576)
4. รูดอล์ฟที่ 2 (Rudolph II ค.ศ. 1612-1619)
5. แมทเทียส (Matthias ค.ศ. 1612-1619)
6. เฟอร์ดินานด์ที่ 2 (Ferdinand II ค.ศ. 1619-1637)
7. เฟอร์ดินานด์ที่ 3 (Ferdinand III ค.ศ. 1637-1657)
8. ลีโอโพลด์ที่ I (Leopold I ค.ศ. 1658-1705)
9. โจเซฟที่ 1 (Joseph I ค.ศ. 1705-1711)
10. มาเรีย เทเรซา (Maria Theresa ค.ศ. 1740-1780)*
- II. โจเซฟที่ 2 (Joseph II ค.ศ. 1780-1790)
12. ลีโอโพลด์ที่ 2 (Leopold II ค.ศ. 1790-1792)
13. ฟรานซิสที่ 2 (Francis II ค.ศ. 1792-1835)

*มาเรีย เทเรซา มิได้ดำรงตำแหน่งจักรพรรดิแห่งอาณาจักรโรมันอันศักดิ์สิทธิ์

จักรพรรดิชาร์ลส์ที่ 5 ค.ศ. 1519-1558

จักรพรรดิชาร์ลส์ที่ 5 ครองราชย์อยู่ระหว่าง ค.ศ. 1519-1556 พระองค์ทรงมีนโยบายสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันทางด้านศาสนาและการเมือง ดังนั้นข้อขัดแย้งทางการเมืองระหว่างพระองค์กับเจ้าผู้ครองแคว้นของหมู่รัฐเยอรมันจึงเกิดขึ้น การเมืองของหมู่รัฐเยอรมันมีลักษณะพิเศษซึ่งจะได้รับมรดกมาจากสมัยกลาง ในด้านศาสนา วัดก็เช่นเดียวกับประเทศอื่น ๆ ในยุโรปที่เริ่มจะเสียดำนาจไปให้แก่รัฐ บรรดาเจ้าผู้ครองแคว้นเยอรมันเริ่มเข้ามาควบคุมอำนาจอย่างแท้จริงทั้งการเมืองและศาสนา สันตปาปาซึ่งมีเรื่องขัดแย้งกับจักรพรรดิมาโดยตลอดได้ให้อำนาจกับพวกเจ้าขุนนางโดยทางอ้อม แต่ความต้องการที่จะเข้าควบคุมวัดมิได้หยุดเพียงแค่นั้น คนเยอรมัน โดยเฉพาะคนชนชั้นสูงและชาวานาเกิดความรู้สึกไม่พอใจสันตปาปาและวัดโรมัน



ดินแดนภายใต้จักรพรรดิชาร์ลส์ที่ 5

คาทอลิกมากขึ้น เมื่อเผชิญกับความตกต่ำของจักรวรรดิคนเยอรมันจึงตอบรับโดยการสนับสนุน ขบวนการลูเธอร์ และเมื่อความคิดแตกแยกทางศาสนาดังกล่าวผสมกับพลังทางการเมือง สังคมและเศรษฐกิจ ผลลัพธ์จึงออกมารุนแรงไปกว่าที่ลูเธอร์คาดหมายไว้ สถานการณ์เพิ่มรุนแรงขึ้นเมื่อพวกอควินและชาวนาได้หันมาใช้กำลังในการที่จะให้ได้รับสิ่งที่ต้องการทั้งในด้านการเมืองและสังคม

ต้นคริสต์ศตวรรษที่ 16 สภาพเศรษฐกิจของชาวนาเยอรมันโดยเฉพาะอย่างยิ่งแถบ มณฑลทางใต้อยู่ในสภาพที่ดีขึ้น ที่ดินได้รับการปรับปรุงตลาดของสินค้ากรรมกว้างขวางขึ้น วิธีการผลิตก็ได้รับการปรับปรุง ชาวนามีฐานะดีขึ้น การศึกษาก็สูงขึ้นตามมา และเมื่อชาวนาเหล่านี้ต้องจ่ายเงินค่าบริการให้แก่พวกขุนนางเจ้าของที่ดินสูงขึ้น โดยไม่ได้รับสิทธิอย่างใด ๆ เช่นเคม ชาวนาจึงเรียกร้องสิทธิต่าง ๆ โดยใช้กำลัง และถึงแม้ว่าการต่อสู้ของชาวนาแทบจะไม่เคยประสบความสำเร็จเลย เพราะถูกขุนนางและพระร่วมมือต่อต้านอย่างเข้มแข็ง ชาวนาที่ยังพยายามดิ้นรนต่อสู้เสมอมา

ปี ค.ศ. 1525 ชาวนาได้ก่อการจลาจลขึ้นทั่วไปในมณฑลทางใต้ จากข้อเรียกร้องในครั้งนี้ นอกจากพูดถึงเรื่องศาสนาแล้วยังได้มีการกล่าวถึงเรื่องมนุษยทุกคนมีสิทธิเท่าเทียมกันตามกฎหมายชาติ มีอิสระเสรีภาพดังเช่นสมัยแรกที่ชนชาติเยอรมันเข้ามาตั้งถิ่นฐาน ข้อคิดดังกล่าวนี้ นำมาจากคำสอนของลูเธอร์ที่ว่า "คริสเตียนมีอิสระเสรีภาพอย่างเต็มที่ไม่ว่ากับผู้ใดทั้งสิ้น" ซึ่งที่จริงแล้วลูเธอร์หมายความว่าในแง่ศาสนาเท่านั้นการจลาจลของชาวนาครั้งนี้พวกอควินได้เข้าสนับสนุนโดยแสดงตนเป็นผู้นำอย่างเต็มที่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางด้านปฏิบัติการทางทหาร พวกผู้นำการปฏิวัติมีจุดมุ่งหมายที่จะฟื้นฟูอำนาจของจักรพรรดิขึ้นใหม่ ทั้งยังมีความคิดที่ค่อนข้างจะก้าวหน้ามาก กล่าวคือจะสถาปนาสภากลางขึ้น และจะให้ชาวนามีสิทธิมีเสียงในสถานนั้นด้วย ในครั้งแรกลูเธอร์ได้แสดงความคิดเห็นสนับสนุน แต่เมื่อเห็นว่าชาวนาไปไกลเกินกว่าที่คาดหมายจึงได้เริ่มต่อต้าน ทั้งนี้เพราะลูเธอร์ไม่ยอมรับสิทธิในการปฏิวัตินั้นชาวนาจึงถูกปราบปรามอย่างรุนแรงทว่าในเวลาต่อมาลูเธอร์ก็เป็นผู้ช่วยเหลือให้ชาวนาได้รับสิ่งที่ต้องการ พ้นจากข้อผูกพันของลัทธิฟิวคัลไปบ้าง²

หลังจากการประชุมแห่งวอร์มส์ (Diet of Worms) ฝรั่งเศสได้ร่วมมือกับ สันคปาปา ด้วยเหตุผลทางการเมืองประกาศสงครามกับจักรพรรดิชาร์ลส์ที่ 5 ระหว่าง ค.ศ. 1521 - 1526 นอกจากนั้นสงครามครั้งนี้เป็นครั้งแรกที่ประเทศที่เป็นคริสเตียนร่วมมือกับประเทศที่มีได้นับ

ถือศาสนาคริสต์คืออาณาจักรเดิร์ก ทั้งนี้เพื่อให้ราชวงศ์แฮสเบิร์กต้องเผชิญกับศึก 2 ด้าน สงครามครั้งนี้ฝรั่งเศสได้รับความสนับสนุนจากบรรดาเจ้าผู้ครองแคว้นในเยอรมันทั้งที่เป็น โปรเตสแตนต์และคาทอลิก เจ้าผู้ครองแคว้นเหล่านี้ไม่พอใจเป็นอย่างมากที่กองทัพของสเปน เข้ามາดตั้งมั่นในดินแดนเยอรมัน และเรียกร้องว่าจักรพรรดิควรเคารพในสิทธิของเจ้า - ขุนนาง ถึงแม้จักรพรรดิชาร์ลส์ที่ 5 จะกำจัดการคุกคามของสันตปาปาลงได้ในปี ค.ศ. 1527 แต่ สงครามกับฝรั่งเศสและเดิร์กก็ยังคงดำเนินอยู่อีกต่อไป การสงครามมีผลทำให้จักรพรรดิชาร์ลส์ ที่ 5 ต้องละความสนใจจากหมู่รัฐเยอรมันไปชั่วคราว จึงเปิดโอกาสให้โปรเตสแตนต์ขยายตัว และวางรากฐานได้มั่นคง ดินแดนเกือบทั้งหมดในทางภาคเหนือ ตะวันตกและตะวันตกเฉียงใต้ ของเยอรมันกลายมาเป็นโปรเตสแตนต์ มีเพียงรัฐสำคัญรัฐเดียวคือ บาวาเรียที่ยังยึดมั่นใน คาทอลิกอย่างมั่นคง ส่วนดินแดนในอารักขาของราชวงศ์แฮสเบิร์ก เช่น ฮังการี ทรานซิล วานีเย รวมทั้งแคว้นต่าง ๆ แถบทะเลบอลติก ขุนนางก็ให้ความร่วมมือกับลูเธอร์เช่นกัน

จักรพรรดิชาร์ลส์ที่ 5 ประสบความสำเร็จในการสงคราม สามารถสกัดกองทัพของ พวกเดิร์กไว้ได้ที่บัลข่าน และยังสามารถยึดฮังการีส่วนที่เป็นของเดิร์กไว้ได้ แต่ดินแดนแถบ อาฟริกาเหนือยังคงอยู่ในมือของเดิร์ก ส่วนด้านฝรั่งเศส พระเจ้าชาร์ลส์ไม่สามารถหาผล ประโยชน์ได้มากนัก เพียงแต่ยืนยันอำนาจของราชวงศ์แฮสเบิร์กเหนือเบอร์กันดีและอิตาลี เท่านั้น

หลังจากประสบความสำเร็จจากสงครามในต่างแดนแล้ว จักรพรรดิชาร์ลส์ที่ 5 ทรง คิดจะจัดการเกี่ยวกับปัญหาศาสนาในเยอรมัน แต่ก็สายไปแล้ว เจ้า - ขุนนางมีอำนาจแข็งแรง และปัญหายังขยายวงกว้างออกมาเป็นเรื่องเศรษฐกิจและการเมืองเข้าไว้อีก การฟื้นฟูศาสนา โรมันคาทอลิกจะหมายถึงการสูญเสียทุกอย่างของเจ้า-ขุนนางเหล่านั้น ดังนั้นเมื่อพระเจ้าชาร์ลส์ ที่ 5 ตัดสินพระทัยใช้กำลังกับพวกโปรเตสแตนต์ในปี ค.ศ. 1527 สงครามจึงเกิดขึ้นถึงแม้ พระองค์จะเอาชนะได้และทำให้พระองค์มีอำนาจอย่างเด็ดขาดในดินแดนเยอรมนี ทว่าก็มีผลทำ ให้โปรเตสแตนต์ดำเนินการต่อต้านพระองค์อย่างรุนแรงขึ้น ฝ่ายโปรเตสแตนต์ได้เข้าร่วมมือ กับพระเจ้าเฮนรี่ที่ 2 แห่งฝรั่งเศสกองทัพผสมได้เข้ารุกรานทางด้านใต้ของอาณาจักรในระหว่าง ปี ค.ศ. 1551 - 1552

เมื่อความยุ่งยากทวีมากขึ้นจักรพรรดิชาร์ลส์ต้องยอมเซ็นสนธิสัญญาสันติภาพ ออกซ์เบิร์กในปี ค.ศ. 1555 ซึ่งยอมรับความเสมอภาคกันระหว่างลัทธิลูเธอร์กับโรมันคาทอลิก

และตัดสินปัญหาว่าประชาชนควรจะมีอำนาจเดียวกับผู้ปกครอง (ของแต่ละรัฐ) นั่นคือ ผู้ปกครองจะเป็นผู้ตัดสินให้ประชาชนว่าควรจะมีอำนาจเช่นใด ในอีกแง่หนึ่งเป็นการยอมรับถึงสภาพของยุโรปที่จะแบ่งเป็น โปเรตสแตนต์และคาทอลิก

เนื่องจากจักรพรรดิชาร์ลส์ที่ 5 ไม่สามารถจะแก้ปัญหาเรื่องศาสนาให้ลุล่วงไปได้ด้วยดีในทัศนะของพระองค์ พระองค์จึงทรงสละราชสมบัติในปี ค.ศ. 1556 ไปมีชีวิตอย่างเงียบ ๆ ในสำนักบวชแห่งหนึ่งในสเปน พร้อมกันนั้นได้แบ่งอาณาจักรอันไพศาลของพระองค์ออกเป็น 2 ส่วน ฟิลิปที่ 2 โอรสของพระองค์ได้สเปน ในขณะที่เฟอร์ดินานด์ที่ 1 พระอนุชาของพระองค์ได้ตำแหน่งจักรพรรดิแอสเปอริกและนั่นเป็นการแบ่งแยกจักรวรรดิสากลของราชวงศ์แอสเปอริก รัชสมัยของจักรพรรดิชาร์ลส์เป็นความพยายามอันสุดท้ายที่จะทำให้ยุโรปเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ในรูปแบบ “อาณาจักรสากล (Universal State)” โดยการใช้ศาสนาเป็นเครื่องมือ

อาณาจักรโรมันอันศักดิ์สิทธิ์และอาณาจักรออสเตรียภายหลังจักรพรรดิชาร์ลส์ที่ 5

การแบ่งแยกจักรวรรดิพระเจ้าชาร์ลส์ที่ 5 มีผลทำให้กษัตริย์ฟิลิปที่ 2 มีอำนาจเหนือสเปนและอาณานิคม เบออร์กันดี อิตาลี และเนเธอร์แลนด์ ซึ่งหมายถึงว่าดินแดนปากแม่น้ำเชลด์ท์และแม่น้ำไรน์ ซึ่งมีความสำคัญอย่างมากกับการค้าของเยอรมัน ได้ตกมาเป็นของสเปน พระเจ้าชาร์ลส์ที่ 5 ทรงคำนวนความสำคัญของเศรษฐกิจเป็นอย่างดี ทรงเห็นว่าศูนย์กลางการค้าของยุโรปได้เปลี่ยนจากยุโรปตอนกลางมาทางฝั่งทะเลด้านตะวันตก พระองค์จึงทรงตัดดินแดนดังกล่าวให้มาอยู่กับสเปนด้วยทรงคิดว่าสเปนนั้นเป็นประเทศที่มีอาณานิคมจะสามารถใช้เมืองท่าเหล่านั้นให้เป็นประโยชน์ได้ดีกว่า

เป็นที่น่าเสียดายที่จักรพรรดิของอาณาจักรโรมันอันศักดิ์สิทธิ์สืบต่อจากจักรพรรดิชาร์ลส์ที่ 5 มีความสามารถไม่มากนักและยังหลงไหลคลั่งใคล้ในเรื่องศาสนาอีกด้วย ไม่ว่าจะเป็นจักรพรรดิเฟอร์ดินานด์ที่ 1 (ค.ศ. 1558 - 1564) แมกซิมิเลียนที่ 2 (ค.ศ. 1564 - 1576) รูดอล์ฟที่ 2 (ค.ศ. 1576 - 1611) แมทเทียส (ค.ศ. 1611 - 1619) และเฟอร์ดินานด์ที่ 2 (ค.ศ. 1619 - 1637) มีแต่พระเจ้าเฟอร์ดินานด์ที่ 2 เท่านั้นที่พอกล่าวได้ว่าเป็นผู้นำที่สามารถแต่ก็มีความเชื่อในศาสนาอย่างรุนแรง พระเจ้าเฟอร์ดินานด์ที่ 1 ไม่กล้าตัดสินใจ ในขณะที่พระเจ้าแมกซิมิเลียนที่ 2 มีความเชื่อในศาสนาอย่างรุนแรง ส่วนพระเจ้ารูดอล์ฟที่ 2 มีความสนใจ

อยู่กับไสยศาสตร์ทำลายทั้งเงินทองเกียรติยศของพระองค์เองเพื่อศึกษาวิชาเล่นแร่แปรธาตุ และ แทนที่จะแสวงหาการประนีประนอมทางศาสนากลับทำให้ขัดแย้งทางศาสนารุนแรงขึ้น ดังนั้น ความยุ่งยากทางการเมืองในเยอรมนีจึงเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้ทุกขณะ

ปัญหาทางศาสนาเริ่มต้นขึ้นอีกภายหลังจากสัญญาสันติภาพออกซ์เบิร์ก (Peace of Augsburg ค.ศ. 1555) นั่นเอง บรรดาเจ้าขุนนางเยอรมันได้พยายามป้องกันสิทธิและอำนาจใน แคว้นของตนอย่างเต็มที่ ส่วนจักรพรรดิเฮสเปอเบิร์กพะวงอยู่กับขยายอำนาจของตนในออสเตรีย แทนที่จะบริหารงานในตำแหน่งของจักรพรรดิ ดังนั้นเมื่อถูกคุกคามจากเด็กรักทั้งจักรพรรดิและ เจ้าขุนนางก็ไม่สามารถร่วมมือกันได้ จนถึงกับปี ค.ศ. 1606 ต้องยอมจ่ายเงินปีกับเด็กรัก

ในขณะที่ฝ่ายคาทอลิกอยู่ในสภาพที่อ่อนแอ ฝ่ายโปรเตสแตนต์ได้ฉวยโอกาสเพิ่มความ เข้มแข็งขึ้นจากสัญญาสันติภาพออกซ์เบิร์กเป็นการบังคับทางอ้อมมิให้พระชั้นราชาคณะเปลี่ยน ศาสนาและจักรพรรดิมิได้กระทำการทักท้วงแต่อย่างใด การเปลี่ยนศาสนาของบรรดาพระราช าคณะจึงเป็นไปอย่างกว้างขวาง มีเฉพาะในสมัยของพระเจ้ารูดอล์ฟที่ 3 ที่ได้ทรงขัดขวางการ เปลี่ยนศาสนาของอาร์คบิชอปทรูเชสแห่งโคโลญ (Archbishop Truchess of Cologne) ที่จะ เปลี่ยนมาเป็นโปรเตสแตนต์ในปี ค.ศ. 1581 ในครั้งนั้นได้ประกาศโอนทรัพย์สินสมบัติของวัด คาทอลิกมาเป็นของหลวงและยังได้ทรงใช้อำนาจของสันตปาปาขับอาร์คบิชอปออกจาก ตำแหน่งอีกด้วย (ตำแหน่งอาร์คบิชอปแห่งโคโลญมีสิทธิออกเสียงเลือกจักรพรรดิ)³

ภายในระยะ 60 ปีหลังจากการทำสัญญาออกซ์เบิร์กแล้วมีเหตุการณ์ขัดแย้งทางศาสนา เกิดขึ้นหลายประการ อย่างน้อยสิบปีก่อนสงครามศาสนาหรือสงคราม 30 ปีของเยอรมันจะเกิด ขึ้น ทั้งสองฝ่ายเตรียมพร้อมที่จะรบ พวกโปรเตสแตนต์นิกายคาลเวงได้รวมตัวกัน เรียกว่า สหภาพอีเวนเจลิคัล (The Evangelical Union) โดยมีเฟรเดอริกเจ้าครองแคว้นพาลาทินเป็น หัวหน้า มีจุดมุ่งหมายที่จะป้องกันดินแดนและทรัพย์สินของโปรเตสแตนต์ต่อต้านคาทอลิกที่ เป็นศัตรู และแข่งขันกับพวกลูเธอร์ ขบวนการนี้ถือว่าถูกต้องตามกฎหมาย ฝ่ายคาทอลิกตอบ โต้โดยการจัดตั้งสันนิบาตอันศักดิ์สิทธิ์หรือสันนิบาตคาทอลิกขึ้นในปี ค.ศ. 1609 โดยมีแมกซิ มิเลียนแห่งบาวาเรียเป็นหัวหน้าเพื่อต่อต้านโปรเตสแตนต์ทั้งในด้านการเมืองและอิทธิพลทาง ศาสนา ทั้งสองฝ่ายต่างหากำลังสนับสนุนจากต่างประเทศ คาทอลิกขอความช่วยเหลือจากสเปน ส่วนโปรเตสแตนต์ขอความช่วยเหลือจากอังกฤษ เนเธอร์แลนด์ และฝรั่งเศส นอกจากนั้นทาง บาวาเรียยังเรียกร้องให้จักรพรรดิเข้าร่วมดำเนินงานของสันนิบาตอีกด้วย ดังนั้นจึงเท่ากับว่าทั้ง

สองฝ่ายเตรียมพร้อมที่จะรบได้ทุกขณะ และสงครามที่จะเกิดขึ้นในครั้งนี้จะไม่ใช่สงครามภายในประเทศ แต่จะเป็นสงครามของทวีปยุโรปทั้งหมด

ข้อพิพาทเกือบจะเกิดขึ้นครั้งหนึ่งแล้วในกรณีการสืบมรดกของแคว้นเคลฟว์-จูลิช (Cleves-Julich) กล่าวคือทั้งเจ้าผู้ครองนครแบรเดนเบิร์กและฟิลิปหลุยส์เคาท์แห่งนูเบิร์ก (Neuburg) ผู้อ้างสิทธิต่างก็เป็นโปรเตสแตนต์ ซึ่งจะหมายถึงอิทธิพลของโปรเตสแตนต์จะลงมรดานใต้ของกลุ่มแม่น้ำไรน์ เป็นการขยายเขตอิทธิพลของโปรเตสแตนต์ที่ฝ่ายคาทอลิกไม่พอใจเป็นอย่างมาก สันนิบาตคาทอลิกและสันนิบาตโปรเตสแตนต์พร้อมทั้งประเทศอื่น ๆ ที่ให้ความสนับสนุนอยู่ได้เข้าแทรกแซงเหตุการณ์ในครั้งนั้นอย่างเปิดเผย แต่อีก 4 ปีต่อมาปัญหาเรื่องแคว้นเคลฟว์-จูลิช ก็ตกลงกันได้ โดยฝ่ายนูเบิร์กจะได้รับแคว้นจูลิช และจะเปลี่ยนนิกายศาสนาเป็นคาทอลิก ส่วนแบรเดนเบิร์กจะได้รับแคว้นเคลฟว์ และจะยังคงเป็นคาทอลิก

สงครามสามสิบปี (ค.ศ. 1618 - 1648) ชนวนของสงครามสามสิบปีเกิดขึ้นในโบฮีเมีย ซึ่งเป็นดินแดนที่พวกโปรเตสแตนต์มีกำลังค่อนข้างกล้าแข็ง ในสมัยนี้พระเจ้าเฟอร์ดินานด์ที่ 2 ทรงดำรงตำแหน่งกษัตริย์แห่งโบฮีเมีย พระองค์มีนโยบายใช้กำลังเพื่อกำจัดพวกโปรเตสแตนต์ พระองค์ได้ทรงรับสั่งให้รื้อวัดโปรเตสแตนต์ และเมื่อพวกโบฮีเมียนได้ทำการประท้วง การปะทะกันจึงเกิดขึ้น พวกโบฮีเมียนประกาศจัดตั้งรัฐบาลชั่วคราวขึ้น ได้ประกาศขับไล่กษัตริย์เฟอร์ดินานด์ออกจากราชบัลลังก์โบฮีเมีย และนอกจากนั้นยังได้อัญเชิญเจ้าชายเฟรเดอริกแห่งแคว้นพาลาทีน ซึ่งเป็นหัวหน้าของสหภาพอิวเจนลิคิลมาเป็นกษัตริย์แห่งโบฮีเมีย เหตุการณ์นี้กลายเป็นสิ่งจรรยาประนีประนอมกันไม่ได้ เพราะตำแหน่งกษัตริย์แห่งโบฮีเมียนั้นมีสิทธิเลือกตั้งจักรพรรดิด้วย และในขณะนั้นเสียงจากโบฮีเมียเป็นเสียงชี้ขาดเพราะอีก 6 เสียงที่เหลือแบ่งออกเป็นโปรเตสแตนต์ 3 เสียงและคาทอลิก 3 เสียงอยู่แล้ว เจ้าชายเฟรเดอริคนั้นเป็นการแน่นอนว่าจะต้องลงคะแนนเสียงให้ฝ่ายโปรเตสแตนต์ ซึ่งจะหมายความว่าผู้สมัครเข้ารับเลือกเป็นจักรพรรดิที่เป็นโปรเตสแตนต์จะชนะคะแนนเสียง ในทัศนะของพระเจ้าเฟอร์ดินานด์ที่ 2 หมายถึงเป็นชัยชนะของโปรเตสแตนต์ และเป็นการพ่ายแพ้ของคาทอลิก วันที่ 19 สิงหาคม ค.ศ. 1619 สภาแห่งกรุงปราก (Diet of Prague) ได้ประกาศเป็นทางการปลดกษัตริย์เฟอร์ดินานด์ออกจากราชบัลลังก์โบฮีเมีย และแต่งตั้งเจ้าชายเฟรเดอริกเป็นกษัตริย์แทน ทว่าวันที่ 28 เดือนเดียวกันนั้น พระเจ้าเฟอร์ดินานด์ซึ่งมิได้ทรงทราบการกระทำของสภาแห่งกรุงปรากได้ทรงใช้สิทธิในฐานะกษัตริย์โบฮีเมียลงคะแนนเสียงให้กับพระองค์เอง พระองค์จึง

ได้ตำแหน่งจักรพรรดิแห่งอาณาจักรโรมันอันศักดิ์สิทธิ์ แต่เมื่อข่าวการกระทำของสภากรุงปรากซึ่งประกาศขับพระองค์ออกจากตำแหน่งกษัตริย์โบฮีเมียตั้งแต่วันที่ 19 สิงหาคม เป็นที่ทราบกันขึ้น ซึ่งหมายความว่าทรงละแนบเสียดทั้งหมดเป็นโมฆะ พระเจ้าเฟอร์ดินานด์จึงไม่มีทางเลือก นอกจากประกาศว่าโบฮีเมียเป็นกบฏ สงครามสามสิบปีอย่างเป็นทางการจึงเริ่มต้นขึ้น และกลายเป็นสงครามของยุโรปไปเมื่อมหาอำนาจเข้าแทรกแซง

สงครามสามสิบปีแบ่งออกเป็น 4 ระยะ ระยะแรกจากปี ค.ศ. 1618-1623 ระยะที่สองระหว่าง ค.ศ. 1625-1629 ระยะที่สามจากปี ค.ศ. 1630-1633 และระยะที่สี่จาก ค.ศ. 1635-1648 สงครามสามสิบปีสิ้นสุดลงด้วยสนธิสัญญาเวสฟาเลีย (Treaty of Westphalia ค.ศ. 1684) ผู้ที่ได้รับชัยชนะในครั้งนี้อย่างแท้จริงคือผู้ปกครองแคว้นเยอรมันต่าง ๆ ฝรั่งเศสและสวีเดน เจ้าหญิงนอร์แมนได้รับอิสระเพิ่มขึ้น ความผูกพันกับจักรวรรดิและจักรพรรดิเป็นไปในลักษณะของคู่สัญญา จะไม่มีอำนาจใดที่อยู่สูงจนจะบังคับเจ้าหญิงนอร์แมนได้อีกต่อไป จักรวรรดิโรมันอันศักดิ์สิทธิ์ยังคงมีอยู่ต่อไป แต่มีความศักดิ์สิทธิ์หรือมีอำนาจอย่างแท้จริงนอกเขตของอาณาจักรมากกว่า ซึ่งเท่ากับเป็นการเปิดทางให้รัฐเยอรมันต่าง ๆ พัฒนาอำนาจของตนเองขึ้นมา อย่างไรก็ตาม ผลกระทบทางลบก็มีเช่นกัน ผลลัพธ์กลับทำให้หมู่รัฐเยอรมันตกอยู่ในสภาพของความแตกแยกมากขึ้น

แคว้นแบรนเดนเบิร์กได้รับผลประโยชน์จากสงครามครั้งนี้อย่างมากมาย ได้รับพ้อมเมอราเนียตะวันออกและดินแดนบางส่วนของเยอรมันตอนเหนือ บาวาเรียได้รับการยืนยันว่าเป็นเจ้าของพาลาทีนทอนเหนือ (upper Palatinate) พร้อมทั้งมีฐานะเป็นอีเล็กเตอร์ (Elector) ด้วย ส่วนโอรสของเจ้าครองแคว้นพาลาทีนซึ่งเคยได้ตำแหน่งกษัตริย์แห่งโบฮีเมียเมื่อ ค.ศ. 1691 ได้รับการยืนยันในสิทธิโรนัชพาลาทีนทอนอีกครั้งหนึ่ง และยังได้รับแต่งตั้งเป็นอีเล็กเตอร์ฝรั่งเศสได้รับเมซ ทูลและเวอร์ดัน และยังได้รับสิทธิเหนืออัลซาส ตลอดจนมีสิทธิเหนือเมืองไบรซาค (Breisach) ซึ่งตั้งอยู่บนฝั่งขวาของแม่น้ำไรน์ สวีเดนได้รับพ้อมเมอราเนียตะวันตก พร้อมทั้งเมืองสตีตติน (Stettin) และ รูเงิน (Rugen) ส่วนเนเธอร์แลนด์และสวิสเซอร์แลนด์ถึงจะไม่ได้รับสิ่งใดจากอาณาจักร แต่ความเป็นเอกราชของตนเองก็ได้รับการยอมรับโดยทั่วไปอย่างเป็นทางการ

ส่วนในเรื่องปัญหาศาสนา คาลเวงนิสต์ได้รับสิทธิเสรีภาพตามสนธิสัญญาสันติภาพทางศาสนาของปี ค.ศ. 1555 ด้วย ซึ่งเป็นเวลาเกือบหนึ่งศตวรรษครั้งที่ปัญหาความขัดแย้งทางศาสนายุติลง แต่ด้วยวิธีการที่นองเลือดและข้นดิษฐกรรมเกิดขึ้นด้วยลารค้าประกันของนานาชาติ

สงครามสามสิบปีสิ้นสุดลงพร้อมด้วยการสิ้นสุดอำนาจทางการเมืองอาณาจักรโรมันอันศักดิ์สิทธิ์ จักรพรรดิมีอำนาจจริง ๆ เพียงพื้นที่บางส่วนเท่านั้น การปกครองจะแบ่งเป็นรัฐต่าง ๆ มากมาย สงครามสามสิบปีจึงเป็นการสร้างช่องว่างทางการเมืองขึ้นในยุโรปกลาง ยิ่งไปกว่านั้นหมู่เยอรมันต้องประสบปัญหาด้านเศรษฐกิจภายหลังสงคราม ถึงแม้ว่าคริสต์ศตวรรษที่ 17 สภาพเศรษฐกิจของเยอรมนีจะไม่อยู่ในขั้นรุ่งโรจน์ แต่สงครามได้ทำให้สภาพเลวร้ายมากขึ้นจนไม่อาจคาดหมายได้ หมู่รัฐเยอรมันกลายเป็นรัฐกสิกรรมชนิดล้าหลัง ซึ่งต้องใช้เวลานานที่จะปรับตัวขึ้นมาใหม่ได้ นอกจากนั้นสงครามครั้งนี้ทำให้หมู่รัฐเยอรมันถูกตัดออกไปจากกระแสธารของอารยธรรมยุโรป สงครามทุกครั้งนำความพินาศมาให้ แต่สงครามสามสิบปีนำความพินาศมากเป็นพิเศษ พลเรือนได้รับภัยมากที่สุด ไม่ว่าจะเป็นกองทัพของมิตรหรือศัตรูจะทำลายหมู่บ้านชาวนาในดินแดนที่ตนเองผ่านไป ชาวนาที่ไม่ยอมให้อาหารกับกองทัพจะถูกฆ่าหรือถูกทำทารุณ สงครามมีลักษณะไม่มีจุดมุ่งหมายที่แท้จริงและสิ้นหวัง ทุกฝ่ายที่เข้าสงครามยกเว้นฝรั่งเศสได้พบแต่ความพินาศ เป็นยุคของความทารุณอันเลือดเย็น หลายร้อยหมู่บ้านเมื่อกองทัพผ่านไปจะไม่มีสิ่งที่มีชีวิตหลงเหลืออยู่เลย และอีกหลายร้อยเมืองประชาชนเหลือเพียงครึ่งเดียวเท่านั้น ชาวนามีสภาพตกต่ำไม่ต่างอะไรกับทาสติดดินในขณะที่ชาวนาในยุโรปทั่วไปได้รับเสรีภาพมากขึ้น ในคริสต์ศตวรรษที่ 15-16 รัฐเยอรมันมีบทบาทร่วมกับอิตาลีเป็นผู้นำของความก้าวหน้าของวิชาการ แต่เมื่อสิ้นคริสต์ศตวรรษที่ 17 เยอรมันกลับมีสภาพที่ล้าหลัง พวกเจ้าขุนนางและพวกจิ้งเจอร์ (Junkers) หรือชนชั้นขุนนางที่ประกอบอาชีพกสิกรรมจะกลายมาเป็นผู้ปกครองอารยธรรมเยอรมัน ถึงแม้รัฐเยอรมันจะผลิตบุคคลผู้ยิ่งใหญ่ออกมาอีกแต่บุคคลเหล่านั้นมีอิทธิพลอยู่ในวงจำกัดเท่านั้น⁶

จักรพรรดิไลโอโพลที่ 1 (ค.ศ.1658 - 1705) เป็นสมัยของการขยายอำนาจของราชวงศ์แฮปสเบิร์ก พระองค์ตั้งพระทัยแน่วแน่ว่ายุโรปตะวันออกเฉียงใต้จะต้องอยู่เป็นเขตอิทธิพลของราชวงศ์แฮปสเบิร์ก ตลอดรัชสมัยของพระองค์จึงทรงสนใจต่อเหตุการณ์ภายนอกประเทศมากกว่าสภาพภายในอาณาจักร การเป็นเจ้าของดินแดนด้านตะวันตกของยุโรปนั้นเป็นอันตราย

ซึ่งเห็นได้ชัดจากสงครามสามสิบปี แอสเบิร์กต้องขัดกับบัวร์บองฝรั่งเศสเสมอมา การขยายไปทางด้านตะวันออกจึงจะปลอดภัยและได้รับผลประโยชน์มากกว่า

ตลอดคริสต์ศตวรรษที่ 16 เดิร์กมีนโยบายจะผนวกดินแดนแถบบัลข่านเพื่อจะตั้งเป็นอาณาจักรแอฟโฟร-เอเชียัน ฮังการีก็เคยเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรออตโตมันมาแล้ว ฮังการีได้พยายามจะขีมือของออสเตรียเพื่อปลดปล่อยตัวเองจากเดิร์ก แต่ในขณะเดียวกันได้คอยระวังตนเองมิให้ถูกออสเตรียคุกคามเสรีภาพเช่นกัน หลังจากสงครามด้านตะวันตกเสร็จสิ้นลงด้วยสัญญาณิมมีเกน (Treaty of Nijmegen ค.ศ. 1679) จักรพรรดิเลโอโพลที่ 1 ได้ทรงดำเนินนโยบายปราบปรามฮังการี ค.ศ. 1681 หลังจากได้เรียกประชุมเจ้า - ขุนนางฮังการีขึ้นเพื่อทำสัญญาสันติภาพแล้ว พระองค์ได้ทรงยอมรับความมีอิสรภาพของฮังการี ได้ยกเลิกระบบการปกครองที่ฮังการีเป็นมณฑลหนึ่งของออสเตรีย (ค.ศ. 1673) ฮังการีจะมีสิทธิเลือกข้าหลวงได้เองและมีส่วนร่วมในการปกครองและสิ่งสุดท้ายเสรีภาพด้านศาสนา (โปรเตสแตนต์) ได้รับการรับประกัน อย่างไรก็ตามความไม่สงบยังคงเกิดขึ้นอีก ฮังการีได้ร่วมมือกับเดิร์กก่อความวุ่นวายขึ้น จนหลังจาก ค.ศ. 1687 แล้วฮังการีจึงเปลี่ยนสภาพมาเป็นเขตยึดครองมีลักษณะเป็นมณฑลหนึ่งของอาณาจักร แต่ด้วยความสนับสนุนของพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 ฮังการีได้ทำการกบฏขึ้นอีกในปี ค.ศ. 1703 ซึ่งจะเป็นปัญหาจนถึงสมัยพระเจ้าชาร์ลส์ที่ 6 จักรพรรดิองค์ต่อไป

จักรพรรดิชาร์ลส์ที่ 6 ค.ศ. 1711-1740

หลังจากที่พระเจ้าเลโอโพลที่ 1 สิ้นพระชนม์ พระราชโอรสของพระองค์ได้ตำแหน่งจักรพรรดิทรงพระนามว่าโจเซฟที่ 1 แต่ทว่าพระองค์ครองราชย์อยู่ในระยะเวลาสั้น ตำแหน่งจักรพรรดิจึงมาตกอยู่กับพระอนุชาองค์เล็กของโจเซฟที่ 1 คือ พระเจ้าชาร์ลส์ที่ 6 จักรพรรดิชาร์ลส์ที่ 6 มีบุคลิกคล้ายคลึงกับพระบิดา เกร่งขี้มึน ศรัทธาในศาสนานิกายคาทอลิกอย่างจริงจัง ราชสำนักจึงมีการติดต่อย่างใกล้ชิดกับสเปนและงานทั้งหมดก็ตกอยู่ในมือของบุคคลใกล้ชิดของพระองค์ซึ่งเป็นสเปนหรือเป็นผู้นิยมสเปนทั้งสิ้น

งานชิ้นแรกของจักรพรรดิชาร์ลส์ที่ 6 ภายหลังจากขึ้นครองราชย์คือการเซ็นสัญญาให้เสรีภาพกับฮังการี และพระองค์เสด็จไปฮังการีเพื่อสวมมงกุฎเป็นกษัตริย์ฮังการี ซึ่งจะมีผลทำให้การเรียกกองทัพฮังการีไม่ขึ้นกับคะแนนเสียงของสภาไดเอท ซึ่งกองทัพของฮังการีนี้เองจะ

เป็นอาวุธสำคัญของกษัตริย์ออสเตรียต่อไป และโดยอ้อมภาวะถูกเงินที่จะต้องป้องกันการรุกรานของพวกเติร์กจากทางใต้ ในที่สุด “กองทัพชายแดน” จึงมาขึ้นตรงกับเวียนนา ดังนั้นถึงแม้ยังการีจะได้รับเสรีภาพแต่ก็ถูกจำกัดลงด้วยวิธีการอย่างอื่น อย่างไรก็ตามสมัชชของพระองค์ก็ได้เชื่อว่ายุคของความสงบและยุคของความยิ่งใหญ่ของอาณาจักรออสเตรีย

จักรพรรดิชาร์ลส์ที่ 6 ทรงมีอาณาจักรอันกว้างใหญ่ไพศาล นอกจากดินแดนด้านตะวันตก ซึ่งได้แก่ดินแดนในอิตาลี เนเธอร์แลนด์ และฮังการีในทางตะวันออกแล้ว นับตั้งแต่ปี ค.ศ. 1699 จากการรบกับเติร์ก ออสเตรียยังได้ผนวกทรานซิลวาเนีย สลาโวเนีย โครเอเชีย เข้าไว้อีกด้วย นอกจากนี้จะได้แพร่อิทธิพลวัฒนธรรมเยอรมันออกไปแล้ว ในทางการเมือง ออสเตรียจะพัฒนาตัวเองเป็นรัฐขนาดใหญ่ที่รวมคนหลายเชื้อชาติ

จักรพรรดิชาร์ลส์ที่ 6 พยายามขยายอำนาจทางด้านเศรษฐกิจเช่นกัน บริษัทการค้าต่างๆ ได้รับการสนับสนุนให้ก่อตั้งขึ้น บริษัทตะวันออก (Ostend Company) ตั้งขึ้นเมื่อ ค.ศ. 1722 เพื่อติดต่อกับการค้ากับอินเดียรวมทั้งกับดินแดนอาณานิคมของสเปนในอเมริกา แต่บริษัทการค้าดังกล่าวไม่สามารถสู้กับบริษัทการค้าของประเทศอื่น ๆ ได้ ในไม่ช้าจึงล้มเลิกไปเอง พระเจ้าชาร์ลส์ที่ 6 ยังได้ตั้งบริษัทอินเดียตะวันออกขึ้นมาอีกเพื่อทำการค้ากับอินเดีย สร้างท่าเรือดี ๆ ขึ้น แต่ก็ดูเหมือนว่าการค้าทางทะเลจะยิ่งใหญ่เกินความสามารถอีกเช่นเดียวกัน เมื่อสิ้นสมัยของพระเจ้าชาร์ลส์ที่ 6 กิจการของบริษัททั้งหมดก็ต้องขายต่อให้กับเวนิส นอกจากนั้นพระองค์ก็ได้สนับสนุนการขยายตัวด้านการอุตสาหกรรม มีอุตสาหกรรมที่ได้รับการสนับสนุน เช่น การทำเทียนไข การทอผ้า เครื่องเคลือบดินเผา แต่ก็อยู่ในลักษณะอุตสาหกรรมในครัวเรือน ถึงแม้ว่ากิจกรรมด้านเศรษฐกิจจะไม่ประสบความสำเร็จนัก อาณาจักรก็ยังได้เพิ่มจำนวนประชากรขึ้นเป็นที่น่าพอใจ⁷

ปรัสเซีย : แบรินเดนเบิร์ก-ปรัสเซีย

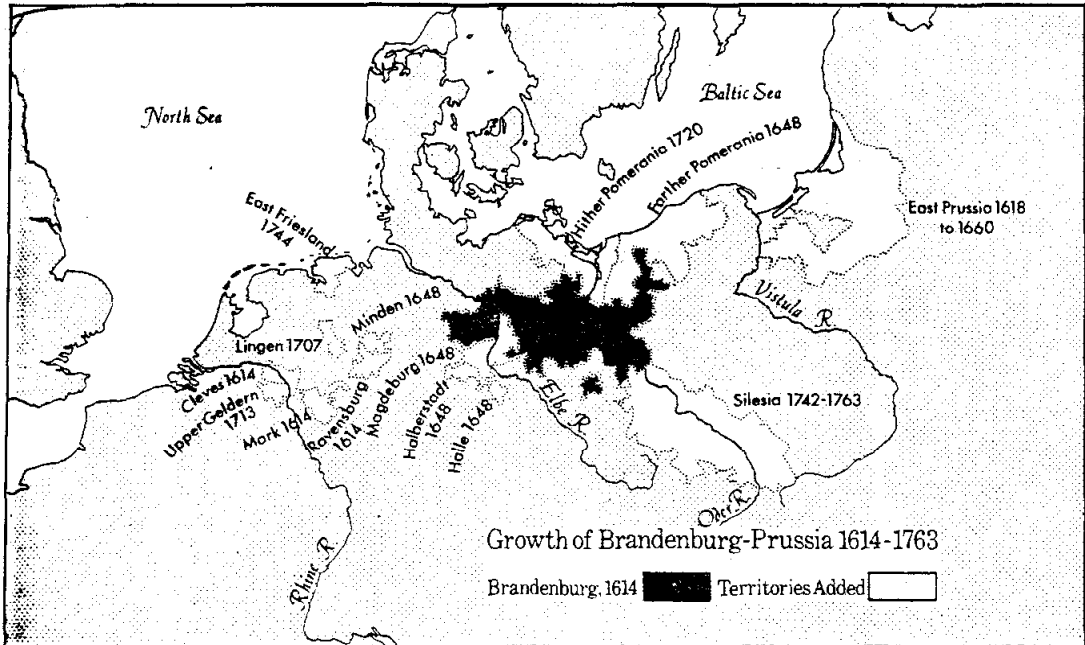
แคว้นแบรินเดนเบิร์กเป็นรัฐเก่าแก่รัฐหนึ่งของหมู่รัฐเยอรมัน ส่วนแคว้นปรัสเซียเป็นรัฐที่เกิดขึ้นเมื่อประมาณตอนปลายสมัยกลาง ต่อมารัฐทั้งสองได้รวมกัน มีผู้ปกครองคนเดียวกัน โดยจะมีปรัสเซียเป็นรัฐผู้นำ

รายพระนามกษัตริย์แห่งปรัสเซียราชวงศ์โฮเฮนโซลเลอร์น

1. เฟรเดอริก วิลเลียม (Frederick William, The Great Elector ค.ศ. 1640-1688)
2. เฟรเดอริกที่ 1 (Frederick I ค.ศ. 1688-1713)
3. เฟรเดอริก วิลเลียมที่ 1 (Frederick William I ค.ศ. 1713-1740)
4. เฟรเดอริกที่ 2 “มหाराช” (Frederick II, The Great, ค.ศ. 1740-1786)
5. เฟรเดอริก วิลเลียมที่ 2 (Frederick William II ค.ศ. 1786-1797)
6. เฟรเดอริก วิลเลียมที่ 3 (Frederick William III ค.ศ. 1797-1840)

พระเจ้าเฟรเดอริก วิลเลียม อีเล็กเตอร์ผู้ยิ่งใหญ่

เมื่อกษัตริย์เฟรเดอริกวิลเลียมหรืออีเล็กเตอร์ผู้ยิ่งใหญ่ขึ้นปกครองแบรินเดนเบิร์ก-ปรัสเซียในปี ค.ศ. 1640 นั้น แคว้นของพระองค์และดินแดนหมู่รัฐเยอรมันทั้งหมดอยู่ในสภาพเลวร้ายของสงครามสามสิบปี ถึงแม้ว่าแคว้นแบรินเดนเบิร์ก-ปรัสเซียจะมีที่ตั้งอยู่ใจกลางของสมรภูมิแต่ผลจากสงครามก็ยังเป็นไปอย่างรุนแรง อย่างไรก็ตามจากสนธิสัญญาเวสฟาเลีย (ค.ศ. 1648) ด้วยความช่วยเหลือของฝรั่งเศส แบรินเดนเบิร์ก-ปรัสเซียสามารถรวมแคว้นเล็ก ๆ ได้อีกหลายแคว้น แคว้นปรัสเซียจึงขยายอำนาจออกไปอีกมาก จนมีดินแดนในครอบครองมากกว่าเจ้า-ขุนนางเยอรมันอื่น ๆ ในตอนเหนือ ทว่าดินแดนเหล่านั้นไม่มีอะไรที่เหมือนกันเลยไม่ว่าจะเป็นประวัติศาสตร์ โครงสร้างสังคม สถาบันต่าง ๆ หรือแม้แต่กฎหมาย การมีผู้ปกครองคนเดียวกันมิได้ทำให้มีลักษณะเป็นรัฐอย่างแท้จริง หรือหน่วยการเมืองที่มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน แต่ละมณฑลมีสภาของตนเอง ซึ่งกษัตริย์เฟรเดอริกวิลเลียมจะต้องคำนึงถึงเสียงคนเหล่านั้นด้วยไม่น้อย ยิ่งกว่านั้นพระองค์ไม่มีกองทัพ ไม่มีเงิน (ยกเว้นจากเงินส่วนพระองค์และเงินช่วยเหลือจากฝรั่งเศส) การสร้างอำนาจทางการเมืองจึงมิใช่เรื่องง่าย



การขยายดินแดนของแบรินเดนเบิร์ก-ปรัสเซีย ค.ศ.1664-1703

กษัตริย์เฟรเดอริกวิลเลียมมีการศึกษาดี พูดได้คล่องแคล่วถึง 5 ภาษาด้วยกัน พระองค์ทรงชื่นชมในพระปิตุลา คือ กุสตาฟ ออโกลฟุส วีรกษัตริย์ชาวสวีเดนอย่างมาก ทรงศึกษาวิธีการปกครองของสวีเดน ที่สำคัญยิ่งไปกว่านั้นพระองค์เคยไปใช้ชีวิตอยู่ในเนเธอร์แลนด์ถึง 4 ปี และยังเสกสมรสกับเจ้าหญิงชาวเนเธอร์แลนด์อีกด้วย พระองค์จึงได้รับประสบการณ์ทางด้านการค้า และการเงินจากเนเธอร์แลนด์ซึ่งประสบการณ์ด้านนี้ได้ถูกนำมาใช้ในแคว้นของพระองค์ในเวลาต่อมา

แบรินเดนเบิร์ก-ปรัสเซียในปี ค.ศ. 1640 เป็นดินแดนที่ล้าหลังของอาณาจักรโรมันอันศักดิ์สิทธิ์ ประชาชนมีน้อยมาก ที่ดินไม่อุดมสมบูรณ์ เป็นทราย น้ำท่วมง่าย อยู่ห่างทะเล และอยู่ห่างจากเส้นทางการค้าของยุโรป จึงเป็นการยากที่จะพัฒนารัฐ ถ้าจะเก็บภาษีหนักเพื่อมาพัฒนาเส้นทางการค้า ถนน หรือเมือง พลเมืองก็ยากจนเกินไป พระองค์จึงใช้นโยบายยืมเงินทุนจากต่างประเทศ ดังนั้นถึงแม้กษัตริย์เฟรเดอริก วิลเลียมจะเป็นคาถาเวทมนตร์ที่เคร่งครัด พระองค์ต้องยอมรับนโยบายจันทรคติในปี ค.ศ. 1671 ได้ประกาศอนุญาตให้พวกยิวเข้ามาตั้ง

ถิ่นฐานในแบรินเคนเบิร์ก ชักชวนพวกฮิวเกอร์โนท์จากฝรั่งเศส ในปลายคริสต์ศตวรรษที่ 17 จึงมีคนอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในแคว้นแบรินเคนเบิร์ก-ปรัสเซีย ถึงประมาณ 20,000 คน โครงการอุตสาหกรรมจึงเริ่มต้นขึ้นได้ นอกจากนั้นยังโฆษณาให้พวกชาวจากเนเธอร์แลนด์ เข้ามาตั้งถิ่นฐาน จึงมีการพัฒนาด้านการเกษตร มีการขุดคลองสร้างเขื่อนระบายน้ำ คลองที่มีชื่อเสียงคือ คลองที่เชื่อมระหว่างแม่น้ำเอลบีและแม่น้ำไอเคอร์ คลองดังกล่าวนี้ผ่านมาถึง เบอร์ลิน ซึ่งมีผลมากต่อการค้ากับโปแลนด์ ไซลิเซีย และแซกโซนี

พระเจ้าเฟรเดอริกวิลเลียมเรียนรู้ความสำคัญของการค้าทางทะเลมาจากดัชท์ ถึงกับมีผู้กล่าวว่าพระองค์เป็นกษัตริย์องค์แรกของราชวงศ์โฮเฮนโซลเลิร์นที่สนใจการค้าทางทะเล (คนที่สองคือพระเจ้าไกเซอร์วิลเลียมที่ 2) พระองค์มีความปรารถนาอย่างแรงกล้าที่จะขยายฝั่งทะเลของพระองค์ในพอมเมอราเนีย (เพื่อตอบรับการขยายเส้นทางการค้า) ปี ค.ศ. 1682 พระองค์ทรงตั้งบริษัทอัฟริกา (Africa Company) และค.ศ. 1683 สถาปนาการค้าแห่งแรกของพระองค์ได้ตั้งขึ้นทางฝั่งตะวันตกของอัฟริกา พระองค์พยายามจะตั้งบริษัทอินเดียตะวันออกขึ้นอีก แต่เนื่องจากขาดเงินทุนและไม่มีความชำนาญด้านนี้ เมื่อสิ้นรัชสมัยของพระองค์บริษัทต่าง ๆ เหล่านี้ก็ต้องขายกิจการให้กับดัชท์ไป

ด้านความสัมพันธ์ต่างประเทศ อาจกล่าวได้ว่าไม่มีประเทศใดในยุโรปที่จะต้องประสบปัญหาด้านดำเนินนโยบายต่างประเทศ รวมทั้งการประสบผลสำเร็จมากเท่ากับพระเจ้าเฟรเดอริกวิลเลียม พระองค์พยายามวางตัวเป็นกลางให้ได้นานที่สุดเท่าที่จะนานได้ และจะเข้ายุ่งเกี่ยวกับเหตุการณ์ในวินาทีสุดท้ายเมื่อคิดว่าฝ่ายนั้นจะได้ชัยชนะ พระองค์ไม่เคยลังเลที่จะเปลี่ยนข้างถึงจะเป็นครั้งที่สองหรือครั้งที่สามในสงครามเดียวกันถ้าพระองค์จะเสียผลประโยชน์ พระองค์เคยเป็นพันธมิตรกับฝรั่งเศสเพื่อแลกกับเงินช่วยเหลือของฝรั่งเศสในปี ค.ศ. 1679 แต่ในปี ค.ศ. 1686 พระองค์เป็นสมาชิกของสันนิบาตออกซ์เบิร์ก และเมื่อก่อนที่พระองค์จะสิ้นพระชนม์พระองค์กลับเป็นพันธมิตรกับฝรั่งเศสอีกครั้งหนึ่ง ทั้งนี้เพื่อจะอาศัยเงินของฝรั่งเศสมาขยายกองทัพ นโยบายของพระองค์ขึ้นอยู่กับสภาพภูมิศาสตร์และสภาพที่อ่อนแอของรัฐ ไม่มีสิ่งใดจะสำคัญไปกว่ารัฐ สิ่งที่พอเห็นได้ว่าพระองค์ทรงทำคือการรักษาดุลย์แห่งอำนาจระหว่างราชวงศ์เฮสเปอเบิร์กและบูร์บอง

ถึงแม้ว่ากษัตริย์เฟรเดอริกวิลเลียมจะยังไม่ประสบความสำเร็จในด้านการขยายอำนาจส่วนกลางมากเท่ากับฝรั่งเศส แต่ผลงานที่พระองค์ทำไว้ก็กล่าวได้ว่าประสบผลอย่างมาก พระ

องค์ทรงเลกอำนาจการเมืองของขุนนางกับอภิสิทธิ์ทางด้านเศรษฐกิจ ประเทศจึงมีกองทัพที่ใหญ่ที่สุดของบรรดารัฐเยอรมันทั้งหมด เหนือสิ่งอื่นใดพระองค์ได้วางพื้นฐานการปกครองแบบรวบอำนาจที่เรียกว่า ระบบเผด็จการแบบปรัสเซีย (Prussian despotism) พระองค์มีชื่อเสียงมากมิใช่เฉพาะด้านการปกครองเท่านั้น พระองค์ให้ความสนับสนุนด้านการศึกษาอย่างกว้างขวาง มีการก่อตั้งมหาวิทยาลัย สร้างห้องสมุดใหญ่ที่เบอร์ลิน และเป็นครั้งแรกที่มีการส่งนักเรียนไปเรียนยังต่างประเทศอีกด้วย⁸

พระเจ้าเฟรเดอริกที่ 1

เฟรเดอริกที่ 1 (ค.ศ. 1688 - 1713) เป็นทายาทสืบต่อจากเฟรเดอริกวิลเลียม นับว่าเป็นยุคที่ปรัสเซียได้เพิ่มชื่อเสียงในต่างประเทศและการพัฒนาภายในเป็นอย่างมาก ในปี ค.ศ. 1701 จักรพรรดิได้ทรงแต่งตั้งให้พระองค์เป็น "กษัตริย์แห่งปรัสเซีย" ทรงพระนามว่าพระเจ้าเฟรเดอริกที่ 1 เพื่อเป็นการตอบแทนที่เป็นพันธมิตรที่ดีของราชวงศ์เฮปสเบิร์กจึงเป็นสมัยที่ปรัสเซียมีฐานะที่แข็งแกร่งที่สุดในเยอรมันตอนเหนือ พระองค์ทรงนำปรัสเซียเข้าพัวพันกับสงครามหลายครั้งด้วยกัน เช่น สงครามของสันนิบาตออกซ์เบิร์ก สงครามสืบราชสมบัติสเปน ถึงแม้ว่าปรัสเซียจะไม่ได้ดินแดนมาเป็นเครื่องตอบแทนเช่นครั้งก่อน แต่เป็นการยืนยันให้ยุโรปรู้ถึงกองทัพอันสามารถของปรัสเซีย

ทางด้านสังคม กษัตริย์เฟรเดอริกทรงให้ความสนับสนุนการศึกษาสร้างมหาวิทยาลัยเพิ่มขึ้น และยังก่อตั้งสถาบันการศึกษาวิทยาศาสตร์ (Academy of Sciences) ต้อนรับนักวิชาการทุกประเทศ ปรัสเซียจึงกลายเป็นศูนย์กลางของความเจริญของเยอรมันไปในที่สุด

พระเจ้าเฟรเดอริกวิลเลียมที่ 1

ผู้ซึ่งทำให้เกิดระบบการปกครองของส่วนกลางที่เข้มแข็งของปรัสเซียอย่างแท้จริงคือพระเจ้าเฟรเดอริกวิลเลียมที่ 1 (ค.ศ. 1713 - 1740) พระองค์ได้รับฉายาว่า "กษัตริย์นักรบ (Soldier King)" พระองค์ทรงดำเนินนโยบายตามที่กษัตริย์เฟรเดอริกวิลเลียม อีเล็กเตอร์ผู้ยิ่งใหญ่ ทรงวางแนวทางไว้ให้ จุดมุ่งหมายคือจะยกฐานะของแคว้นแบรนเดนเบิร์ก - ปรัสเซียให้สูงขึ้นและขยายอำนาจของกษัตริย์ให้มีลักษณะเด็ดขาดและสูงสุดของแผ่นดิน อีเล็กเตอร์เฟรเดอริกวิลเลียมได้พยายามยกเลิกสิทธิพิเศษทางการเมืองของพวกขุนนางโดยให้สิทธิพิเศษ

ด้านเศรษฐกิจแลกเปลี่ยน กษัตริย์เฟรเดอริกวิลเลียมที่ 1 ทรงใช้นโยบายแตกต่างออกไปบ้างจากการปฏิรูปการปกครองได้ทรงยกเลิกอภิสิทธิ์ของขุนนาง แต่พระองค์ทรงให้ตำแหน่งใหม่กับพวกขุนนาง คนกลุ่มนี้จะได้รับการยกย่องว่าเป็นข้าราชการบริหารของพระมหากษัตริย์เป็นคนมีเกียรติของสังคม ทางด้านความเป็นอยู่ก็ได้รับการอุปถัมภ์ ทำให้ข้าราชการผูกพันอยู่กับพระมหากษัตริย์อย่างแน่นแฟ้น

กษัตริย์เฟรเดอริกวิลเลียมที่ 1 ทรงปรับปรุงและขยายกองทัพออกไปอย่างกว้างขวางยิ่งขึ้นไปกว่าสมัยก่อนๆ เมื่อสิ้นรัชสมัยของพระองค์กองทัพของแบรินเดนเบิร์ก-ปรัสเซียมีทหารประจำการอยู่ถึงประมาณ 83,000 คน ประเทศแบ่งหน่วยการปกครองเป็นเขตแบบทหาร แต่เฉพาะพวกนักเรียนหรือช่างฝึกหัดและลูกชายของพวกทาสติดที่ดินเท่านั้นจึงจะถูกเกณฑ์ทหาร ประชาชนทั่วไปจะอยู่ในลักษณะทหารกองหนุน (เพราะยังมีความต้องการแรงงานสำหรับด้านเศรษฐกิจอีกมาก) ทหารนอกจากจะมีเงินเดือนประจำแล้วยังมีอภิสิทธิ์อื่น ๆ อีก เช่น มีสิทธิ์พักอาศัยอยู่ในบ้านของพ่อค้า เป็นต้น ข้าราชการของพระองค์เกือบทั้งหมดมาจากชนชั้นขุนนาง เพราะฉะนั้นประชาชนจึงนิยมที่จะเข้ามาทำงานให้กับพระมหากษัตริย์

ถึงแม้ว่ากษัตริย์เฟรเดอริกวิลเลียมที่ 1 จะมีนโยบายขยายกองทัพ แต่มิได้หมายถึงสงคราม พระองค์ทรงเห็นว่าสงครามเป็นสิ่งไร้คุณค่า พระองค์ยินดีจะใช้การดำเนินนโยบายด้านการทูตเพื่อให้สำเร็จตามจุดประสงค์มากกว่าการใช้กำลัง แต่เพราะไม่เจนจัดด้านการเมืองระหว่างประเทศนักพระองค์จึงมักจะถูกถล่มทลายอยู่บ่อยครั้ง พระองค์ทรงรักษาสัมพันธภาพอันดีกับอาณาจักรโรมันอันศักดิ์สิทธิ์จนถึงปี ค.ศ. 1739 มีครั้งเดียวในปลายรัชสมัยของพระองค์ที่แบรินเดนเบิร์ก - ปรัสเซียเข้าพัวพันในสงครามด้านเหนือ (Great Northern War)⁹

ความสามารถของกษัตริย์เฟรเดอริกวิลเลียมที่ 1 มิใช่อยู่ที่การต่างประเทศแต่เป็นนโยบายภายใน พระองค์ทรงมีคิดว่าถ้าต้องการจะให้ประชาชนทำงานหนัก พระมหากษัตริย์จะต้องทำงานหนักยิ่งขึ้นไปอีกเพื่อจะได้เป็นตัวอย่าง พระองค์ทรงตั้งหน่วยงานขึ้นมาใหม่เทียบได้กับเป็นคณะรัฐบาลเรียกว่า "General Directory" หน่วยงานนี้จะแบ่งงานออกเป็น 4 แผนก แต่ละแผนกมีหัวหน้า 1 คน และผู้ช่วยอีก 4 - 5 คน แต่ละแผนกจะรับผิดชอบงานในหน้าที่ของตนเป็นมณฑลๆ ไป หน้าที่สำคัญได้แก่การเก็บภาษีและดูแลทรัพย์สินของพระมหากษัตริย์ หน่วยงานดังกล่าวนี้จะรับคำสั่งโดยตรงจากพระมหากษัตริย์ จะมาเปลี่ยนแปลงวิธีทำงานได้บ้างในรายละเอียดปลีกย่อยเท่านั้น นอกจากนั้นรัฐบาลหรือ "General Directory" จะควบคุม

หน่วยงานปกครองท้องถิ่นอีก 17 หน่วย หน่วยการปกครองระดับท้องถิ่นนี้ถือว่าเป็นหน่วยงานที่สำคัญ กล่าวคือ หน่วยงานระดับท้องถิ่นมีหน้าที่เก็บภาษี สนับสนุนการขยายตัวด้านกิจกรรม ตั้งอาณานิคม และสนับสนุนการอุตสาหกรรม¹⁰

พระเจ้าเฟรเดอริกที่ 2 - มหาราช

พระเจ้าเฟรเดอริคมหาราช (ค.ศ. 1740 - 1786) หรือ เฟรเดอริกที่ 2 เป็นนักบริหาร นักปกครอง นักการทหารและนักวิชาการ พระองค์ทรงเชี่ยวชาญทั้งภาษาละตินและฝรั่งเศส รวมทั้งมีความรู้ในด้านปรัชญาและวิทยาศาสตร์อีกด้วย พระองค์ทรงคบหากับพวก “ฟิลาซอฟของฝรั่งเศส” ที่มีชื่อเสียงของยุคนั้น เช่น วอลแตร์ เป็นต้น วอลแตร์ ถึงกับเคยกล่าวว่าภายใต้การปกครองของพระเจ้าเฟรเดอริก เบอร์ลินจะมีลักษณะเป็นเอเธนส์ในเยอรมนีและอาจจะเป็นของยุโรปด้วย ถึงแม้ว่าในระยะหลัง วอลแตร์จะเคยกล่าวตำหนิพระเจ้าเฟรเดอริกก็ตาม กษัตริย์เฟรเดอริกที่ 2 ทรงปรับปรุงสถาบันการศึกษาปรัสเซีย (Prussian Academy) ที่พระเจ้าเฟรเดอริกทรงก่อตั้งขึ้นในปี ค.ศ. 1700 ให้เป็นสถาบันการศึกษาระดับสูง

ความคิดเห็นของพระเจ้าเฟรเดอริกที่ 2 เกี่ยวกับสถาบันกษัตริย์นั้น พระองค์ทรงเชื่อในการปกครองแบบอำนาจเด็ดขาด ทรงเห็นว่าผลประโยชน์ของรัฐเปรียบเสมือนผลประโยชน์ของพระองค์ พระองค์ทรงตัดสินพระทัยและปฏิบัติงานแทบทุกอย่างด้วยพระองค์เอง เพราะไม่ทรงไว้วางใจใครง่ายๆ อย่างไรก็ตามถ้าหากว่าพระเจ้าเฟรเดอริกจะเป็นทรราชย์ พระองค์ก็ทรงเป็นทรราชย์แบบใหม่ พระองค์ทรงเป็นราชาแบบทรงภูมิธรรม (Enlightened Despots) องค์แรกและยิ่งใหญ่ที่สุด พระองค์ทรงรับความคิดใหม่ของคริสต์ศตวรรษที่ 18 ที่ว่ารัฐมีหน้าที่ให้ความปลอดภัยและให้ทุกสิ่งทุกอย่างกับประชาชน รัฐมิใช่ตั้งขึ้นเพื่อรับใช้หรือเพื่อความยิ่งใหญ่ของผู้ปกครอง แต่ผู้ปกครองมีหน้าที่ต้องรับใช้รัฐ พระองค์จะปกครองประชาชนเพื่อผลประโยชน์ของประชาชน แต่มิได้หมายความว่าวิธีการปกครองนั้นประชาชนจะต้องพอใจ พระองค์ทรงถือว่าประโยชน์ของรัฐอยู่เหนือสิ่งอื่นใดในโลก และจะทรงทำทุกอย่างเพื่อสิ่งนั้น¹¹

การแข่งขันอำนาจระหว่างออสเตรีย-ปรัสเซีย

การพัฒนาการของปรัสเซียและอาณาจักรออสเตรีย ซึ่งเป็นรัฐขนาดใหญ่ของหมู่รัฐเยอรมันสมัยเริ่มต้นยุคใหม่มีลักษณะบางอย่างที่คล้ายคลึงกัน ได้แก่ การขยายดินแดน การเพิ่มอำนาจสถาบันกษัตริย์ และการแข่งอิทธิพลในอาณาจักรโรมันอันศักดิ์สิทธิ์ เหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นสะท้อนให้เห็นถึงการแข่งขันของรัฐเยอรมันทั้งสอง คือ สงครามสืบราชสมบัติออสเตรียและเหตุการณ์ในไซลีเซีย

เมื่อครั้งที่พระเจ้าโจเซฟที่ 1 สิ้นพระชนม์ ได้มีสัญญาว่าพระเจ้าชาร์ลส์ที่ 6 จะได้รับตำแหน่งจักรพรรดิเพราะจักรพรรดิโจเซฟไม่มีรัชทายาทที่เป็นชาย ในทำนองเดียวกันถ้าจักรพรรดิชาร์ลส์ที่ 6 ไม่มีโอรส พระธิดาของจักรพรรดิโจเซฟจะต้องมีสิทธิในราชบัลลังก์ จักรพรรดิชาร์ลส์ทรงมีพระธิดาถึง 2 พระองค์ คือ เจ้าหญิงมาเรีย เทเรซา และเจ้าหญิงมาเรียนา และเป็นการเชื่อได้ว่าพระองค์จะไม่มีโอรส สำหรับตำแหน่งจากออสเตรียและโบฮีเมียไม่มีปัญหาที่จะรักษาไว้ให้แก่มาเรีย เทเรซา เพราะเป็นระบบการเลือกตั้ง แต่ในฮังการี ถ้าจักรพรรดิไม่มีโอรสจะเป็นหน้าที่ของสภาฮังการีที่จะเป็นผู้เลือกกษัตริย์ ซึ่งคาดว่าไม่มีปัญหาอีกเช่นกัน ตำแหน่งที่จะเป็นปัญหาคือ ตำแหน่งจักรพรรดิแห่งอาณาจักรโรมันอันศักดิ์สิทธิ์

มาเรีย เทเรซา พระธิดาองค์ใหญ่ของจักรพรรดิโจเซฟที่ 1 ทรงสมรสกับอีเล็กเตอร์แห่งแซกโซนี และพระธิดาองค์เล็กทรงสมรสกับอีเล็กเตอร์แห่งบาวาเรีย จึงยังเป็นสัญญาอันตรายว่าอาณาจักรจะต้องถึงกาลแตกแยกถ้าสิ้นสมัยของพระเจ้าชาร์ลส์ที่ 6 พระเจ้าชาร์ลส์ทรงพยายามแก้ปัญหาเหล่านี้ยิ่งขึ้น อาทิ ทำสัญญาสันติภาพกับฮังการี โดยยอมให้เสรีภาพกับฮังการี เพื่อแลกเปลี่ยนกับความยินยอมรับการสืบราชสมบัติในครั้งนี้ ฮังการีได้รับความสนับสนุนจากรัฐเนดเดอร์ลันด์และรัฐอื่น ๆ ได้รับความสนับสนุนให้ขยายระบบทาสติดที่ดิน สิทธิของคนฮังการีได้รับความเคารพเพื่อแลกกับกองทัพประจำ ดังนั้นเป็นต้น อย่างไรก็ตาม ปัญหาการสืบราชสมบัติออสเตรียยังคงไม่หมดไป

เมื่อพระเจ้าชาร์ลส์ที่ 6 สิ้นพระชนม์ลง โดยการนำของแคว้นแบรนเดนเบิร์ก-ปรัสเซีย และการสนับสนุนของฝรั่งเศส อาณาจักรได้ตกลงเลือกอีเล็กเตอร์แห่งแคว้นบาวาเรียขึ้นดำรงตำแหน่งจักรพรรดิ ในขณะที่เดียวกันแสดงออกให้เห็นถึงการยอมรับว่าพระนางมาเรีย เทเรซา ยังคงมีสิทธิในอาณาจักรออสเตรียและดินแดนของราชวงศ์แฮปส์เบิร์ก พระนางมาเรีย เทเรซา

ทรงเห็นว่าการตกลงของอำนาจเรื่องสิทธิในตำแหน่งจักรพรรดิของอาณาจักรโรมันอันศักดิ์สิทธิ์นั้นเป็นสิ่งไม่ถูกต้อง พระนางทรงต่อสู้เพื่อสิทธิดังกล่าวอย่างเต็มที่ ในฐานะที่มีสิทธิเป็นราชินีของฮังการีถึงแม้จะยังไม่ได้รับเลือกเป็นทางการ พระนางทรงขอความช่วยเหลือไปยังเจ้า - ขุนนางฮังการี และจากการทรงยอมให้พวกฮังการีมีสิทธิเสรีภาพบางอย่าง พระนางได้ทหารฮังการีถึง 100,000 คนเป็นการแลกเปลี่ยน กองทัพผสมของอังกฤษ - ออสเตรียตอบโต้กองทัพของฝรั่งเศสใน โบฮีเมียและออสเตรียเหนือ และเอาชนะกองทัพฝรั่งเศสได้ในปลายปี ค.ศ. 1742 ขณะที่ปรัสเซียซึ่งเป็นพันธมิตรกับฝรั่งเศสในการรบครั้งนี้ได้ดำเนินการเจรจากับออสเตรียโดยลำพัง ได้มีการเซ็นสัญญาสันติภาพเบรสเลา (Treaty of Breslau) ค.ศ. 1742 ระหว่างออสเตรียกับปรัสเซีย โดยปรัสเซียจะได้รับไซลีเซีย และดินแดนอีกบางส่วนเป็นการตอบแทน การดำเนินนโยบายทางการทูตลักษณะนี้ของปรัสเซียนั้น พระเจ้าเฟรเดอริกที่ 2 ถูกฝรั่งเศสโจมตีทางการทูตอย่างหนักในฐานะที่ทอดทิ้งพันธมิตรโดยแยกทำสัญญาเบรสเลากับออสเตรียทั้ง ๆ ที่ไม่เคยบอกฝรั่งเศสให้ทราบล่วงหน้ามาก่อน พระเจ้าเฟรเดอริกที่ 2 ทรงแสดงออกให้เห็นถึงแนวทางการเมืองว่าพระองค์ไม่ทรงแคร์ผู้ใดทั้งสิ้น ทรงเห็นว่าการคงอยู่ของปรัสเซียมีความจำเป็นเหนือสิ่งอื่นใด การรักษาดุลย์แห่งอำนาจของยุโรประหว่างเฮปสเบิร์กและบูร์บองเป็นความจำเป็นรีบด่วน สำหรับออสเตรีย ออสเตรียได้ดินแดนที่เสียไปกลับคืนมา ยิ่งกว่านั้นยังเข้ายึดบาวาเรียและแคว้นทิโพลเข้ามาจนประชิดแม่น้ำไรน์ นับว่าเป็นชัยชนะครั้งใหญ่ที่พระนางมาเรีย เทเรซา สามารถเข้ามามีอำนาจในดินแดนที่ถือว่าเป็นมรดกของพระนางอย่างถูกต้อง แต่นี้เป็นเพียงการสิ้นสุดสงครามไซลีเซียครั้งที่หนึ่ง ซึ่งเป็นฉากแรกของสงครามสืบราชสมบัติออสเตรีย

ค.ศ. 1745 จักรพรรดิชาร์ลส์ที่ 7 (อเล็กเตอร์แห่งบาวาเรีย) ของอาณาจักรโรมันอันศักดิ์สิทธิ์สิ้นชีวิตลง ด้วยกำลังกองทัพที่น่าเกรงขามของออสเตรีย พระสวามีของพระนางมาเรีย เทเรซา จึงได้รับการยอมรับขึ้นดำรงตำแหน่งจักรพรรดิแห่งอาณาจักรโรมันอันศักดิ์สิทธิ์ทรงพระนามว่า จักรพรรดิฟรานซิส ที่ 1 (ค.ศ. 1745 - 1765) ต่อมาบรรดาเจ้า-ขุนนางเยอรมันเริ่มหันเหเสียงสนับสนุนมาให้กับออสเตรีย ซึ่งทำให้พระเจ้าเฟรเดอริกที่ 2 แห่งปรัสเซียเริ่มไม่แม่พระทัยต่อเหตุการณ์ที่อาจจะเกิดขึ้น ค.ศ. 1744 กองทัพฝรั่งเศส - ปรัสเซียบุกเข้าโจมตีโบฮีเมียผ่านทางไซลีเซีย พระองค์รู้ดีว่าการจะยึดโบฮีเมียไว้เลยเป็นสิ่งเกินความคาดหมาย ดังนั้นหลังจากมีชัยชนะเหนือกองทัพออสเตรียในปี ค.ศ. 1745 แล้ว กษัตริย์เฟรเดอริกที่ 2 ทรงขอ

เจรจาสันติภาพอย่างเร่งรีบ สัญญาเดรสเดน (Peace of Dresden) ถูกร่างขึ้นในปีเดียวกันนี้เองเพื่อยืนยันสิทธิของพระเจ้าเฟรเดอริกในไซลีเซีย แต่ก็ได้ตกลงยอมรับกันว่าฟรานซิสดยุคแห่งลอเรนมีฐานะเป็นจักรพรรดิ พระเจ้าเฟรเดอริกทรงได้ชื่อว่า "มหาราช" จากการรบในครั้งนี้แบรนเดนเบิร์ก-ปรัสเซียได้รับการยอมรับว่าเป็นหนึ่งในห้ามหาอำนาจของยุโรปเคียงคู่กับอังกฤษ ฝรั่งเศส ออสเตรีย และรัสเซีย

พระนางมาเรีย เทเรซา ไม่เคยลืมดินแดนไซลีเซียของพระนางเลย ในความคิดของพระนางนับว่าเป็นการเสียดินแดนที่อาจนำมาซึ่งอันตรายต่ออาณาจักรออสเตรีย ด้วยเหตุนี้พระนางจึงรื้อฟื้นนโยบายต่อต้านปรัสเซียขึ้นมาอีก ขณะเดียวกันนี้เองสถานการณ์ระหว่างประเทศอยู่ในสภาพวุ่นวายเช่นกัน ฝรั่งเศสและอังกฤษใช้กำลังเข้าตัดสินปัญหาอาณานิคมในอเมริกาเหนือและอินเดีย ดังนั้นจึงเป็นโอกาสดีสำหรับรัฐเยอรมันทั้งสอง ออสเตรีย ปรัสเซียที่จะประลองอำนาจเพื่อชิงความเป็นใหญ่ในเยอรมนี ต้นปี ค.ศ. 1756 พระเจ้าเฟรเดอริกที่ 2 สามารถชักชวนให้อังกฤษเข้าเป็นพวกได้ โดยพระองค์เสนอป้องกันแสนโนเวอร์ถ้าอังกฤษจะจ่ายเงินช่วยเหลือก้อนใหญ่เป็นค่าตอบแทน ทว่าเมื่อข้อตกลงเปิดเผยขึ้น ฝรั่งเศสได้เกิดความรู้สึกว่าตนถูกปรัสเซียหักหลัง จึงไม่เป็นการยากที่ออสเตรียจะดึงฝรั่งเศสมาเข้าเป็นพวก ในขณะเดียวกันรัสเซียซึ่งหวังว่าตนอาจจะได้ดินแดนบางแห่งจากการขัดแย้งกันของรัฐมหาอำนาจเยอรมันทั้งสองจึงเข้าร่วมพันธมิตรกับออสเตรีย

ฝรั่งเศสดูเหมือนจะเสียเปรียบมากที่สุดในระบบความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในระยะนี้ อังกฤษมีความมั่นคงทางด้านแสนโนเวอร์และมีเสรีภาพทางด้านท้องทะเล ในขณะที่พระเจ้าเฟรเดอริกที่ 2 ได้ทองจากอังกฤษมาต่อสู้ออสเตรีย พระนางมาเรีย เทเรซา ได้กองทหารฝรั่งเศสมารบกับปรัสเซีย ฝรั่งเศสเป็นฝ่ายที่ถูกดึงเข้าสู่สงครามยุโรป ซึ่งถ้าหากประสบชัยชนะผลประโยชน์ก็จะตกอยู่กับออสเตรีย ถ้าแพ้ปรัสเซียจะเป็นฝ่ายได้ประโยชน์ ยิ่งกว่านั้นสัญญาซึ่งผูกมัดฝรั่งเศสไว้กับออสเตรียทำให้ฝรั่งเศสไม่สามารถต่อต้านการขยายอิทธิพลของอังกฤษ ซึ่งเป็นศัตรูที่แท้จริงของฝรั่งเศสทางด้านอาณานิคมและการเสริมสร้างอำนาจทางทะเล

ค.ศ. 1755 ฝ่ายออสเตรียวางแผนที่จะเปิดฉากการรบกับปรัสเซียในปีต่อไป เพราะคาดหมายไว้แล้วว่าอย่างไรเสียพระเจ้าเฟรเดอริกที่ 2 จะต้องเป็นฝ่ายรุกรานก่อน ค.ศ. 1756 ข่าวการระดมพลของรัสเซียและออสเตรียมาถึงปรัสเซีย ปรัสเซียยื่นคำขาดมายังออสเตรียให้หยุดระดมพลพร้อมกันนั้นก็ได้ให้คำยืนยันว่า จะไม่มีสงครามเกิดขึ้น พระเจ้าเฟรเดอริกมิได้หมาย

ความเช่นนั้นแน่นอน เพราะในปี ค.ศ. 1756 โดยไม่มีการประกาศสงครามเป็นทางการ กองทัพของปรัสเซียบุกเข้าแซกโซนีซึ่งเป็นพันธมิตรของฝ่ายออสเตรีย พระองค์ทรงเตรียมพร้อมที่จะรบแม้แต่กับอาณาจักรโรมันอันศักดิ์สิทธิ์ สวีเดนเข้าร่วมรบกับฝ่ายออสเตรียเพื่อที่จะได้ดินแดนบางส่วนของปากน้ำไอเคอร์ ส่วนฝรั่งเศสและอังกฤษปฏิบัติตามพันธสัญญา อังกฤษให้ความช่วยเหลือแก่ปรัสเซียทั้งการเงินและกำลังทหาร ในขณะเดียวกันในอเมริกาและอาณานิคมอื่น ๆ สงครามก็เกิดขึ้นด้วย สงครามครั้งนี้ถูกเรียกว่าสงคราม 7 ปี

กษัตริย์เฟรเดอริกที่ 2 ได้ชื่อเสียว่าเป็นวีรบุรุษผู้ปกป้องชาวเยอรมัน พระเจ้าเฟรเดอริกทรงมีเทคนิคในการโฆษณาชวนเชื่อ ทำให้พระองค์และรัฐปรัสเซียได้ชื่อว่าเป็นผู้บุกเบิกในการจะรวมเยอรมันให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน จากปี ค.ศ. 1759 กองทัพของพระเจ้าเฟรเดอริกที่ 2 พบกับกองทัพผสมอันมหึมาของรัสเซีย ฝรั่งเศสและออสเตรีย ปรัสเซียได้รับความปราชัยอย่างย่อยยับจากการรบที่คูเนอร์ชดอร์ฟ (Kunersdorf ค.ศ. 1759) ที่ใกล้เมืองแฟรงเฟิร์ตบนแม่น้ำไอเคอร์ แต่ปรัสเซียยังโชคดีเพราะแทนที่ออสเตรียจะเคลื่อนทัพมาสู่เบอร์ลิน กลับหันไปไซลีเซียและแซกโซนี ส่วนรัสเซียหลังจากส่งพวกคอซแซกส์จำนวนหนึ่งเข้ามาในเบอร์ลินแล้วกลับถอยไปโปแลนด์ ปล่อยให้พระเจ้าเฟรเดอริกที่ 2 ได้รวมกำลังใหม่ แต่เหตุการณ์เพียงแต่ดีขึ้นเท่านั้น อังกฤษประสบความสำเร็จในการทำสงครามในอาณานิคมอเมริกาเหนือได้แยกตัวทำสัญญาสันติภาพกับฝรั่งเศสในปี ค.ศ. 1762 โดยอังกฤษได้รับแคนาดาและดินแดนแถบมิสซิสซิปปี ในขณะที่แบรนเดนเบิร์ก-ปรัสเซียเผชิญกับปัญหาทางการเงิน ในระยะวิกฤตของพระเจ้าเฟรเดอริกนี้เองจักรพรรดินีเอลิซาเบ็ทของรัสเซียสิ้นพระชนม์ลง ทายาทของพระนางคือพระเจ้าปีเตอร์ที่ 3 ผู้ซึ่งชื่นชมในตัวของพระเจ้าเฟรเดอริกที่ 2 ไม่มีความประสงค์จะดำเนินสงครามต่อไป ดังนั้นในปีรุ่งขึ้นทั้งสองฝ่ายจึงยอมเซ็นสัญญาสันติภาพ โดยปรัสเซียมีสิทธิครอบครองไซลีเซียต่อไป¹²

ปัญหาการแบ่งโปแลนด์ สงคราม 7 ปี แทบจะไม่ได้ให้ผลประโยชน์โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านดินแดนแก่พระเจ้าเฟรเดอริกที่ 2 แห่งปรัสเซียเลย และยังกลับเป็นการยืนยันสภาพดินแดนว่าจะเปลี่ยนแปลงอะไรอีกไม่ได้ ภายหลังจากสัญญาสันติภาพฮูเบอร์สเบอร์ก (Peace of Hubertusburg ค.ศ. 1763) พระองค์จึงเพิ่มความสัมพันธ์กับรัสเซียมากยิ่งขึ้น ถึงกับในปี ค.ศ. 1764 ปรัสเซียเซ็นสัญญาให้ความช่วยเหลือรัสเซียเป็นเวลาถึง 5 ปี แต่ก็มีข้อแลกเปลี่ยนว่า

รัสเซียจะไม่เข้าแทรกแซงในโปแลนด์ถ้ามีเหตุการณ์บางอย่างเกิดขึ้นซึ่งเป็นแผนการณ์ของ รัสเซียที่จะเปลี่ยนแปลงบางสิ่งในด้านการเกี่ยวกับดินแดน ซึ่งถ้าพิจารณาอีกแง่หนึ่งจะเป็นได้ว่า นอกจากรัสเซียมีโครงการจะขยายตัวไปทางด้านตะวันออกแล้ว ยังยืนยันให้เห็นว่ารัสเซียไม่ กลัวภัยที่จะมาจากออสเตรียอีกต่อไป

การขยายอำนาจของรัสเซียในแหลมบอลข่านเป็นสิ่งที่ต้องขัดกับนโยบายของออสเตรียอย่างแน่นอน พระนางมาเรีย เทเรซา ทรงทำสัญญาเป็นพันธมิตรกับเดิร์กในปี ค.ศ. 1771 ฉะนั้นถ้าสงครามที่เกิดขึ้นในครั้งต่อมา รัสเซียจะไม่สามารถหลีกเลี่ยงการรบกับออสเตรียได้ ในช่วงที่หัวเลี้ยวหัวต่อนี้เองพระเจ้าเฟรเดอริกที่ 2 เสนอแบ่งโปแลนด์ในระหว่างมหาอำนาจซึ่ง ก็เป็นที่พอใจด้วยกันทุกฝ่าย รัสเซียได้รับรัสเซียตะวันตก ส่วนดินแดนตะวันออกของแม่น้ำ ดวีกา (Dvina) และดนีเปอร์ (Dnieper) เป็นของรัสเซีย ส่วนออสเตรียได้กาลิเซีย (Galicia)

ถึงแม้ทั้งออสเตรียและรัสเซียจะได้รับดินแดนส่วนแบ่งของดินแดนโปแลนด์มาแล้วก็ตาม การขัดแย้งกันของรัฐทั้งสองก็ยังคงมีอยู่ ในปี ค.ศ. 1778 เจ้าผู้ครองแคว้นบาวาเรียสิ้นชีวิต ลง จักรพรรดิโจเซฟที่ 2 ได้อ้างสิทธิเหนือแคว้นบาวาเรีย ซึ่งในการนี้พระเจ้าเฟรเดอริกที่ 2 ได้ ประท้วงพร้อมทั้งส่งกองทัพุกรานโบฮีเมีย รัสเซียได้เสนอตัวเป็นผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท แต่มา ถึงปี ค.ศ. 1785 จักรพรรดิโจเซฟได้ทรงพยายามอีกครั้งหนึ่งที่ขอมิสิทธิเหนือบาวาเรียโดยขอ แลกเปลี่ยนกับสิทธิของพระองค์ในดินแดนเนเธอร์แลนด์ส่วนออสเตรีย (Austrian Netherlands) พระเจ้าเฟรเดอริกที่ 2 ได้ทักท้วงอีกเช่นเคย ได้ทรงชักชวนรัฐเยอรมันอื่น ๆ เข้าร่วมด้วยกัน โดยมีจุดหมายที่จะยับยั้งการเปลี่ยนลักษณะดินแดนของอาณาจักรโรมันอันศักดิ์สิทธิ์ และเป็นผลทำ ให้การขยายอำนาจของออสเตรียไม่ประสบผลสำเร็จอีกครั้งหนึ่ง

เมื่อสิ้นสมัยเริ่มต้นยุคใหม่ พอกกล่าวโดยสรุปได้ว่า รัสเซียและออสเตรียแสดงออกให้ เห็นถึงการเป็นคู่แข่งทางการเมืองในบริเวณพื้นที่ยุโรปกลาง หรือดินแดนอาณาจักรโรมันอัน ศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งจะพัฒนาเป็นประเทศเยอรมนีในอนาคต และขณะเดียวกันการดำเนินการเมือง ระหว่างประเทศของทั้งรัสเซียและออสเตรียต่างมุ่งความสนใจที่จะขยายอำนาจและดินแดนใน บริเวณคาบสมุทรบอลข่าน